

TURISTASÁGI, FÜRDŐÜGYI és NÉPRAJZI FOLYÓIRAT.

AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESITŐJE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SÁNDOR JÓZSEF.

Az E. K. E. tiszteleti tagja és alelnöke.

— Arczképmelléklettel. —

A kép, a melyet itt közlünk, *Sándor* József tiszteleti tagunké, a ki az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületet az E. M. K. E. égise alatt szervezte és megalapította. Az a fáradhatatlan munkásság és kiváló szervező-képesség, a mely őt közéletünk egyik vezértényezőjévé emelte: olvasóink előtt általánosan ösmeretes; kedves kötelességet velünk hát teljesíteni, midőn az alábbiakban — szük terünkhöz képest — egy rövid vázlatot nyújtunk.

Sándor József 1853. november 27-ikén született *Bukarestben*, hová szülői a forradalom után menekültek. Atyja *Dénes*, székely, Bem alatt harczolt és eredetileg a háromszékvárme-

gyei Páké községéből származott; édes anyja, *Keresztes Erzsébet* pedig jász-kun származásu volt. Első iskoláit *Koós Ferencz*, jelenleg kir. tanácsos és ny. kir. tanfelügyelő, abban az időben pedig bukaresti ref. lelkész vezetése alatt kezdte a ref. magyar elemi iskolában, s neki köszönheti hazafias irányban az első irányadó impulsusokat. *Koós Ferencz* kezdte meg az Oláhországban született jobb tanuló magyar fiuknak a marosvásárhelyi, nagy-enyedi stb. ref. kollégiumba vitelét — és ily uton került *Sándor József* is épp a kiegyezés esztendejében a *nagy-enyedi Bethlen-főiskola* első gymnásiális osztályába. Enyeden, a Jánku- és Axentye-pusztítás élő emlékei között végezte a gymnasiomot, mint a legjobb tanulók egyike s a *Kovács Ödön dr., Mihályi Károly* stb. keze alatt nyert érettségi bizonyítványt 1874-ben. A következő tanév elején a *budapesti egyetem* orvosi fakultására iratkozott be, hogy életét a psycho-phizikai kutatások alapján a lélek eredetének fölfedezésére szentelhesse. Három évet töltött itt, de tanulmányai közben mindenha élénk részt vett a közéletben s nem eshetett meg tüntetés, vagy más ifjusági szereplés nála nélkül. Orvosi dolgozatai styljéből nem egy tanára jósolta meg már ekkor, hogy az orvosin kívül még más hivatás is várand reá, *Ágai* is azt jegyezte meg róla, midőn a *Deák Ferencz* halálára irt pályanyertes költeményét közlés végett hozzá vitte, hogy belőle sem lesz orvos, mint a hogy belőle sem lett. Egyetemi tanulmányainak 4-ik és 5-ik évét a kolozsvári egyetemen végezte és jellemző, hogy a bölcsészeti kar *Descartes*: «Discours de la methode . . .» stb. czimű munkájának ismeretetését tüzvén ki pályakérdésül, a díjat ő, az orvosnövendék nyerte el.

Kolozsvárt kezdődik hirlapirói működése is, a hol még mint egyet. hallgató segédszerkesztője lesz a *Kolozsvári Közlöny*-nek. E minőségében kezdte meg a magyar sajtó

tóban legelőször az *oláh kérdés rendszeres figyelemmel kísérését* és taglalását, és ezen napról-napra következő dolgozatai és lapszemléi által nagy mértékben befolyt arra, hogy a magyar társadalom ez akna munkával szemben ébredésre jusson, a mely nem sokára az E. M. K. E. megalapításában nyilvánult. Szerkesztette még egy ideig a *Protestáns Közlöny-t*, és alapította az *Ifju Erdély* cz. ipari szaklapot.

Tulajdonképeni életcélja azonban akkor kezd valósulni, midőn 1884. deczember 27-én, karácsony harmad napján sok előleges czikkezés eredményeképen az E. M. K. E. alapítására czélzó első értekezés a kolozsvári városházában összejön. E perctől kezdve élete az E. M. K. E.-nek van szentelve mind e mai napig, a mikor már a közgyűlésnek irányában többször nyilvánított bizalmából az E. M. K. E. örökös főtitkára és tiszteletbeli alelnöke.

Nem ide tartozik amaz óriási küzdelem, kiterjedt agitáció és hihetetlennek tetsző munkásság vázlata, a melylyel az E. M. K. E. rövid időn hazánk leghatalmasabb és leggazdagabb egyesületévé fejlődött. De mulhatlanul föl kell említenünk az *Erdélyrészi Kárpát-Egyesület* alakulásának körülményeit, a melyben *Sándor Józsefnek* szintén döntő befolyása jutott.

Husz évnél tovább vajudott ugyanis eredménytelenül egy *Erdélyrészi Kárpát-Egyesület* alakulásának ügye, mignem az E. M. K. E. 1890. őszén *Sándor Józsefet* küldötte ki egy felvidéki tanulmányutra, a mely után tapasztalata eredményeit, valamint az alapszabályokat is egy nagyobb munkálatban kidolgozván: 1891. május 12-én létrejött a ma már virágzó E. K. E., a mely hálából disztagjává és első alelnökévé választotta. Ezzel kapcsolatos az erdélyi-részek első Baedeker-szerű leírásának, az *E. M. K. E. Utikalauz*-nak létrejövedele is, a melyet első sorban *Sándor*

József tervelt; a munkát ő osztotta fel és a szerkesztőség munkásait is ő vezette.

E vázlat kerete szűk arra, hogy a *Sándor* József munkásságáról kimerítő fogalmat nyujthassunk. Elég lesz tehát fölemlíteni, hogy hirlapi cikkei és közleményei száma egy pár ezerre megy s hogy az általa végzett ügydarabok száma az E. M. K. E. alapítása óta meghaladja a milliót. Ezen kívül nincs oly fontosabb társadalmi mozgalom országszerte, a melyben tevékeny részt ne vegyen s nincs nap, hogy egy néhány ember privát ügyében ne kellene írnia, vagy eljárnia, mert visszautasítani senkit se tud. Jellemének alapvonása különben mélyen *vallásos*, a melyet sok tévelygés és belső harcz árán szerzett meg. Munkásságának alapja a *nemzetiségi kérdés*, a melyről többször és érdekesen nyilatkozott és ilyenkor mindig hangsúlyozta, hogy *ő barátja Oláhországnak, melyet a szlávizmus ellen hazánk és nemzetünk természetes szövetségésének tart, de e szövetség egyetlen föltétele, hogy: Erdélynek hagyjanak békét.*

Vajha az elvet az aktív politikában, a melyben eddig szerepet még nem játszott, megvalósíthatná!

SZÁSZ-RÉGENRŐL.

— Levél az egyesület főtítkárához. —

Irta: *Szabolcska Mihály.*

Kedves barátom!

Angliában se veszik bizonyosan olyan szigoruan a házassági igéretet, mint a milyen komolyan te ragaszkodsz ahhoz az én könnyelműen adott szavamhoz, hogy Szász-Régenről az *Erdély*-be írni fogok valamit.

Magadra vess, ha aztán ez se fog többet érni, mint az afféle házasságii géret „erőszakolt“ beváltása.

Szász-Régen látóképe.

El se tudom hirtelen képzelni, hogy mit irjak én Szász-Régenről?

Az én kis falumnak, Felfalunak, Régen annyira székes-fővárosa, annyira össze vagyok vele forrva magam is, hogy jónál meg szépnél egyebet talán írni se tudok róla.

Pedig ha csak szépet írok: bizonyosan azt fogják rám a régeni atyámfiak, hogy pályázni akarok hozzájuk, ha nem is polgármesternek, de legalább is káplánnak szép új templomukba.

Már csak ezért is rajta leszek hát, hogy minél több rosszat is írassak.

Régenről egy szót se szóljak addig, míg egy geográfiai téves hitet alá nem szállítok a maga kellő értékére.

Szász-Régen úgy elfogja a napsugarat, meg a kilátást szegény Magyar-Régen elől, hogy tulajdonképpen csak egy Régen szerepel a világ történelmében — Szász-Régen. Pedig ám itt is olyan formán van a dolog, mint a hogy a mesékben szokott lenni a hamupipőke sorsa.

Magyar-Régen ma a hamupipőke. Történelmi szempontból pedig övé a dicsőség. Magyar-Régenben a harangozó is tudja jól, hogy mikor

még Szász-Régennek hire-hamva sem volt, Magyar-Régen már akkor is volt. Ez volt hajdanában a város s mellette Szász-Régen csak holmi kis elenyésző falucska.

Ma, mikor a borszéki, meg általában a tőlünk föntebb eső vidékre utazó idegenek kikötnek a „szász-régeni“ vasut állomáson : ügyet se vetnek arra, hogy most tulajdonkép egy dupla városba érkeztek. A vasutálomlás „Szász-Régen“. A város, a mit itt ezen a szép hegyoldalon találnak : „Szász-Régen“. Csak mikor már kiérték „a városból“ s azt kérdezik véletlen a kocsistól, hogy melyik az első falu Szász-Régen mellett : akkor csodálkoznak el azon a feleleten, hogy: — „Hja uram az első falut már elhagytuk. Most jöttünk ki belőle!“

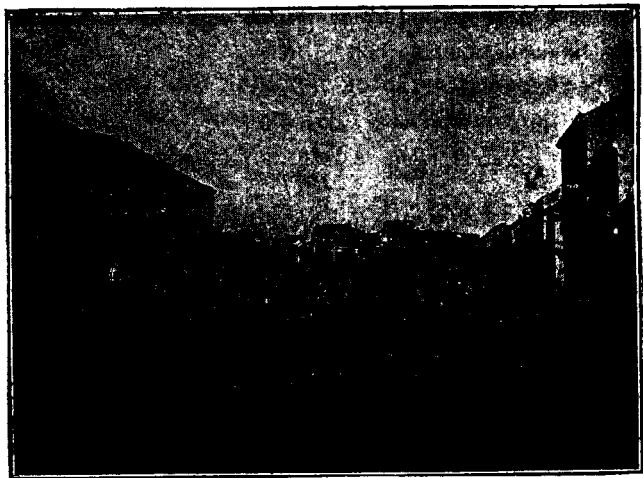
Ez a falu, a mi olyan észrevehetetlenül van összenöve Szász-Régennek, ez az a „hajdan erős“ Magyar-Régen.

Ime, mindjárt egy, a természetrajzba játszó furcsaság. Összenőtt ikrek, a melyek közül az élelmesebb úgy elnyomta a másikat, hogy az ma nem, vagy legalább is alig szerepel.

*

A soroksári emberekről mondja az adoma, hogy mikor távoli messze vidékről egyszer Budapestre kellett neki írni levelet: azt úgy cizmezte meg, hogy „Budapesten, — Soroksár mellett.“

A fentebbiek után a magyar-régeni ember jellemzésére hozom ezt fel, a ki daczára Szász-Régen minden városias voltának : szintén azt

Fotér.

tartja azért ma is és örökké, hogy Szász-Régen még is csak Magyar-Régen mellett fekszik.

A miben különben teljesen igazsága is van!

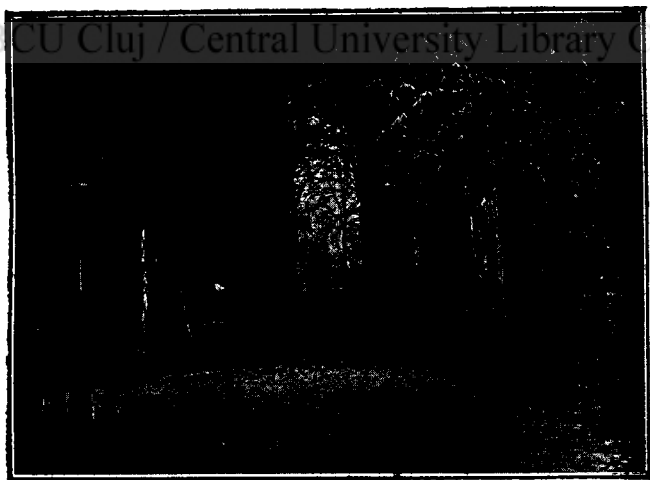
*

Jön idő „és az már itt is vagyom“, mikor a közigazgatás államosításával elvész a jelző a Régenek elől. Leszünk egyszerűen „Régen.“ Nem lesz se' szolga, se' szabados, se' zsidó, se' görög, se' szász, se' magyar; csak leszünk egyszerűen *régeniek*.

Hanem azért hiszem az Istent, hogy akkorára mégis csak jó *magyarok* leszünk.

A minthogy azok is vagyunk ma is, legalább jó magyar *hazafiak*.

S akkor nézze meg majd valaki Régent! Hozzája nő még a törvénykivánta egy kilométernyire Felfalu is. Radnóthfája ma is közelebb van egy kilométernél. Hogy kiönt akkorra ez a város! Egész tenger lesz itt csupa Régenből, a melynek a hosszúsága nyolcz kilométer lesz, a szélességét nem is számítva!

Főbejárat a városligetbe.

Csak most veszem észre, hogy hogy belemelegedtem Régen *jövendőjébe*, mikor még a jelenjéről se szóltam.

Tehát kezdjük elülről.

Mikor én először Régenbe jöttem (nagyon subjectiv hangon kezdem igaz, de fölteszem másról is egyre-másra hogy mindenki jön

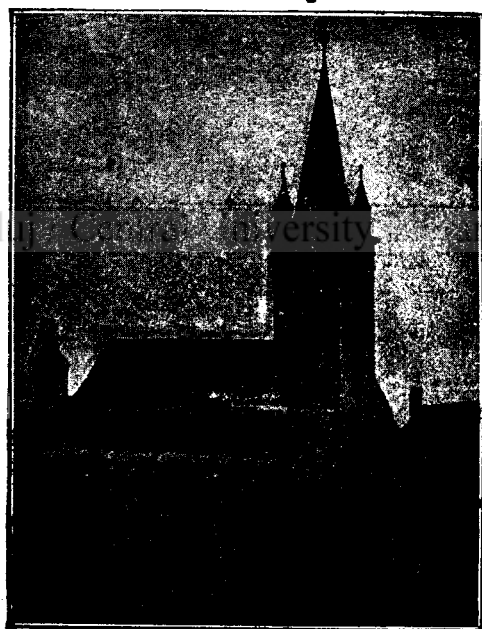
először Régenbe, a ki jön,) jóformán annyit tudtam csak Régenről, hogy „5—6 ezer lakossal bíró városka.“ Jöttem hát minden igény nélkül „a várost“ illetőleg. Vártam egy házikókból álló épület-tömeget. S találtam egy palotákból álló várost.

Olyat, a melyikhez hasonlítani sem lehet az alföldi 15—20 ezer lakósu mezővárosainkat.

Párját ritkító szép nagy piac-z-tér, körül ültetve igazi palotákkal tiszta, szép kövezett utcák, az egész odahelyezve egy a természettől is kertnek teremtett hegyoldal közepébe.

Ez Régen, a külső képét illetőleg.

A város lakosai magyarok, szászok és oláhok. Nem teszem előre a szászokat, mert hisz ők ugy is elől vannak részint a város neve be-

Ág cs. templon.

tüiben, részint példabeszédszerű szorgalmuk, takarékoságuk és összetartásuk révén.

Magyarok, szászok, oláhok. Ez után a három szó után önkénytelen az következék, hogy «nemzetiségi kérdés». De az itt nincs. A szászok titokban szeretettel gondolnak rá, hogy az oláhok ugy is kevesen vannak. Azok előbb-utóbb el fognak szászosodni.

A magyarok meg a szászokkal vannak így. Bizonyos, hogy előbb-utóbb valamennyi magyar lesz! Hogy az oláhok mit gondolnak, nem tudom; de lehet, hogy ők se tudják.

Szóval ülünk mindnyájan a fa alatt, várjuk békeséggel, míg a gyümölcs megéri. . . . .

Szász-Régen elvégre is ma még Szász-Régen. Mondjunk hát először is a szászokról valamit.

Hogy rendszerető, takarékos, szorgalmas nép általában: azt nekem itt fölösleges fölfedeznem. Szász-Régen marha-vásárjai, fakereskedése egész Erdélyben a legelsők között állanak. Pedig ezeket nem kapta ingyen.

A felvidéki tótra fogták rá, hogy mikor már beleöregszik a vándorlásba: fiainak megmutatja a nagy Kriván oldaláról lefelé, a széles délnek vezető utakat, s rájuk testálja — az egész nagy Magyarországot.

A szász meg a világban okvetlenül meglévő milliókat hagyja így örökségkép a fiára. S nem ritka eset, hogy a gyerek szót fogad, s csakugyan megszerzi a milliókat.

Gymnasium.

Régen e tekintetben amerikai város: vannak igazi milliomosai.

De meg is tudják becsülni, még pedig ugyancsak a mijök van. A nagy, széles utcákon a *közkutak zár alatt* vannak. A nyolcz-tíz legközelebbi háznak kulcsa van hozzá. Azontul pedig igyék mindenki

otthon. Az a polgármester vagy főbíró, a ki ezt az okosan kifundált határozatot hozta, lehet ugyan, hogy mesterségére nézve lakatos volt, de hát ahoz semmi köze se a világnak, se Magyar-Régennek.

Felebaráti szeretetből is lehet az egész. Minek rontsa el a jámbor utas holmi rossz kut-vizzel a gyomrát, mikor minden sarki vendéglőben bort ihatik?!

Mert hogy más okot kellene keresni: azt csak azok a rossz nyelvek mondják, a kik a speciális szász-fősvénységet irigységből kitalálták.

*

Magukhoz a Régenről itt közlött képekhez magyarázatot írni: teljesen fölösleges. Beszélnek azok magukért. A négy osztályu algymnasium épülete például olyan monumentális egy épület, szakszerű, szép berendezéssel, hogy sok főgymnasium cserélhetne veie.

A sétatér, a melyről ez az itt bemutatott részlet nem a legsze-
rencesebb fölvetel: Erdélyszer e ritkítja párját.

A százféle gondozott fasorok között nem ritkán lehetsz egy-egy olyan aklimatizált fára, bokorra, melyek a kertészet igazi műremekei, s a melyek egy-egy népesebb vasárnap délután, mikor kint sétál a város apraja-nagyja, véletlenül azt a szolgáltatást is tehetik, hogy példázgatják sűrű, zöld üde lombjaikkal *ennek* a földnek áldott, nagy aklimatizáló erejét.

Bár még jobban példázgatnák!

*

Régenben talán legkevesebben vannak az oláhok. Sőt oláh szót nem is hallani egyébkor, mint a csütörtöki heti vásárokon, mikor negyven falu népe özönlik be távolból, közelből.

Hogy aztán a régeni románok (hogy így mondjam az alliteráció kedvéért) milyen derék, becsületes emberek: arra csak egy példát kell felhoznom.

Mikor most a memorandum pörben két olyan ember is akadt a vádlottak között, a kik közül az egyik régen-vidéki, a másik pedig éppen régeni volt: a kolozsvári sajtóbírótság zavarba jött, s egyenesen enyhítő körülménynek deklarálta az illetőségüket. Az egyiket teljesen fölmentette, sőt még úti költséget is adott neki hazafelé, a másikat pedig csak azért ítélte el egy pár heti fogságra, hogy még se tegye egészen csuffá Bukarest meg Nagy-Szeben előtt az idevaló román — intelligenciát.

Különben ez az elítélt ember is ügyvéd-ember volt, a mi azt hiszem, hogy ha nem is mindent, de sokat megmagyaráz.

*

A szász-régeni magyarságról kellene még írnom — már csak a reciprocitás kedvéért is, — de őszintén szólva nem merek.

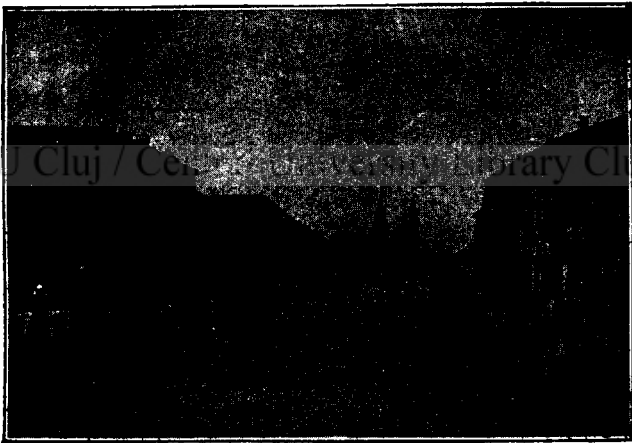
Annak megértéséhez aztán, hogy miért nem merek : a nyájas olvasónak vagy engemet kellene személyesen ösmernie, vagy a szász-régeni magyarokat.

Részemről az a sajátságos személyi gyöngesség az ok, hogy nem szeretem beveretni ok nélkül a fejemet.

Az igazmondás pedig nem lenne ok, csak alkalom.

A többiről aztán nem ösmertetést, hanem operettet kellene írnom. Operettet legalább is 200 személylyel, 200 szereppel. Olyan két száz szereppel, a melyikből mindenik legalább is a *főszerep* legyen.

Annyit mégis el kell mondanom, hogy éppen ezekben a napokban készül megalakulni a 17-ik magyar kaszinó Régenben. Azonban

Közép-utca.

ha nem tudjuk kifundálni, hogy minden tag a pénzéért egyszersmind elnök is legyen : abból sem lesz semmisen.

Éppen úgy, mint a többi tizenhatból !

*

Különben tréfa, a mi tréfa, a magyarság csak ezzel az egy dologgal van így, a kaszinóval.

Egyebekben szép és nagy békesség uralkodik közöttünk.

Egy-egy kis veszekedés meg már csak azért is szükséges, hogy annál hivebben képviseljük itt a magyarságot.

Majd ha *mind* magyarok leszünk : többet sohasem czivakodunk.

SZÁSZ-RÉGEN.

— Kilencz képpel. —

Irta: *Gidófalvy István dr.*

Az a célja az E. K. E.-nek és *Erdély*-nek, hogy az erdélyi részeket ösmertté és könnyen hozzá férhetővé tegye. E füzetben Szász-Régent akarjuk megösmertetni.

E rendezett tanácsu város a szó nemes értelmében: varga város.

Nem úgy értjük ezt, mint a rossz nyelvűek némely erdélyrészi magyar városra használják, hanem úgy, hogy lakosainak nagy száma iparral foglalkozik, a mellett azonban a műveltségről sem feledkeznek meg.

Ev. ref. templom.

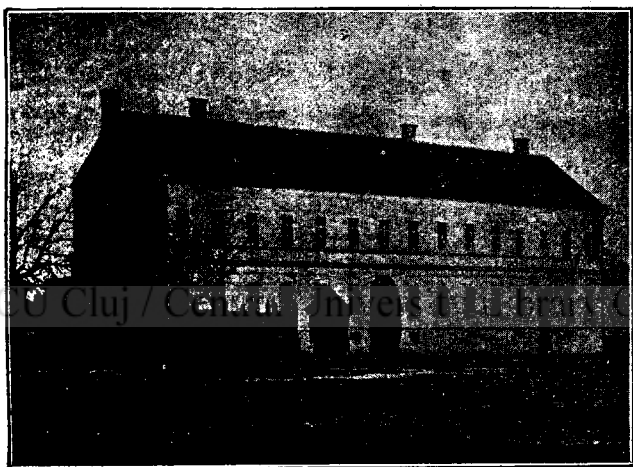
Nincs talán város egész Erdélyben, hol annyi volna az iparos és kereskedő, mint itt.

Nincs Erdélyben városka, melynek lakosai annyit utaznának, mint épen a szászrégeni polgárok.

Szász-Régenben 37 asztalos, 8 bádogos, 146 csizmadia, 31 czipész, 16 kalapos, 43 kádár, 42 kocsigyártó, kerekes, kovács és nyer-

ges, 24 kötélverő, 11 szijgyártó és 79 timár van, kik mindnyájan önálló iparosok és minden egyes ág körében vannak jó módban levő iparüzők, a kik számos segéddel dolgoznak, a szükséges anyagi befektetéseket előteremtteni képesek és olyan iparczikkeket állítanak elő, melyek nemcsak az erdélyi piacokon, de a világ piacon is megállják helyüket.

Ma a műveltség fokmérője, hogy mennyi gép és alkatrész érkezik egy városba. Csak egy példát hozok fel és abból le lehet vonni a következtetést. 1893-ban Szász-Régenbe 2489 métermázsa gép és gépalkatrész érkezett. Maros-Vásárhelyre csak 1690, Kézdi-Vásárhelyre 424 Sepsi-Szentgyörgyre 206, Székely-Udvarhelyre 108 métermázsa.

Leányiskola.

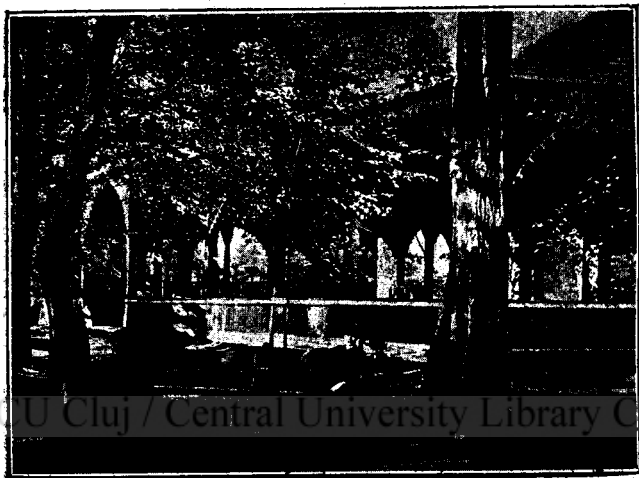
Iparüzleti szeszgyára négy van. És ezek a múlt évben tényleg fizettek 435.130 ft adót, míg Maros-Vásárhelyt egyetlen szeszgyár, Székely-Udvarhelyt egy iparüzleti szeszgyár, Kézdi-Vásárhelyt 2 szeszgyár van és nem fizettek együtt 200 ezer frtot. A mezőgazdasági szeszgyárak más elbírálás alá esnek. Ez utóbbi a belfogyasztásra termel, a többiek a világpiacra szállítják áruik nagy részét.

Híres és közgazdaságilag kellőleg alig megbecsülhető a szászrégeni tutajkereskedés értéke; elég ha annyit mondunk, hogy a szászrégeni árúkkal a szászrégeni kereskedők közvetve és közvetlenül Ausztriát, Bulgáriát, Egyiptomot, Kis-Ázsiát, Németországot és Törökországot keresik fel.

Örvendetes tényként lehet nekünk magyar nemzetiségűeknek felhozni azt, hogy Szász-Régen rendezett tanácsu város minden lakója be-

széli a magyar nyelvet és a magyar állam eszmének, a számba vehető lakosság, szász polgártársaink rendithetetlen hivei.

Ezzel nem azt akartuk mondani, hogy az ugyanott lakó 882 oláh egy jó része is nem az, de a szászok már eddig is számos tanujelét adtak annak, míg oláh atyánkfiaival szemben még mindig várakozó helyzetben kell lennünk.

Csarnok a városligetben.

Ha a kiegyezés óta 25 évnek kellett lefolyni arra, hogy az igazi művelt szász elem a magyar állam állandóságáról, erejéről és megdönthetetlen hatalmáról teljes meggyőződést szerezzen, hiszszük és reméljük, hogy a második 25 esztendőös cyclus oláh polgártársainkat is megfogja erről győzni és elfog jöni az idő, mikor mindnyájan együtt, karöltve fogunk a közös haza, mindnyájunk édes anyja javára működni.

Nem fog közöttünk széthúzásra vezetni többet a nyelvi kérdés, nem fognak közöttünk nemzeti izgatások céljára pénzintézetek alapíttatni, hanem követni fogjuk szászrégeni szász polgártársainkat, a kik már ezelőtt több mint 25 esztendővel megalapították a szászrégeni kölcsön- és takarékpénztár szövetkezetet, melybe Szász-Régen minden polgárát vallás és nemzetiség külömbség nélkül bele vonták és melynek ma törzs betétje több mint 180,000 frt, tartalékalapja majdnem

40.000 frt, tehát egyedül szinte olyan erős, mint Kolozsvárnak egy pár előkelő pénzintézete együtt.

Ide kell jőni hozzánk mindazoknak, a kik hazánk fennállását és gyarapodását az ipar és kereskedelem megerősítésétől várják. Itt nem nézi le a tőkés a kis iparost és munkást, ne.n resteli a tisztviselő a vagyontalan munkakeresővel kezét fogni, sem a gazdag, az országgyűlési képviselő és más előkelő állásu rokon a szegény iparos atyafival az utcán karöltve végig menni nem szegényli, hanem együtt, egymásra támaszkodva, mint jó testvérek közösen, közös jóra működik mindenki.

E minta várost mutatjuk most be egy pár képben.

A FOGARASI HAVASOK ÉS VIDÉKE.

— Négy képpel. —

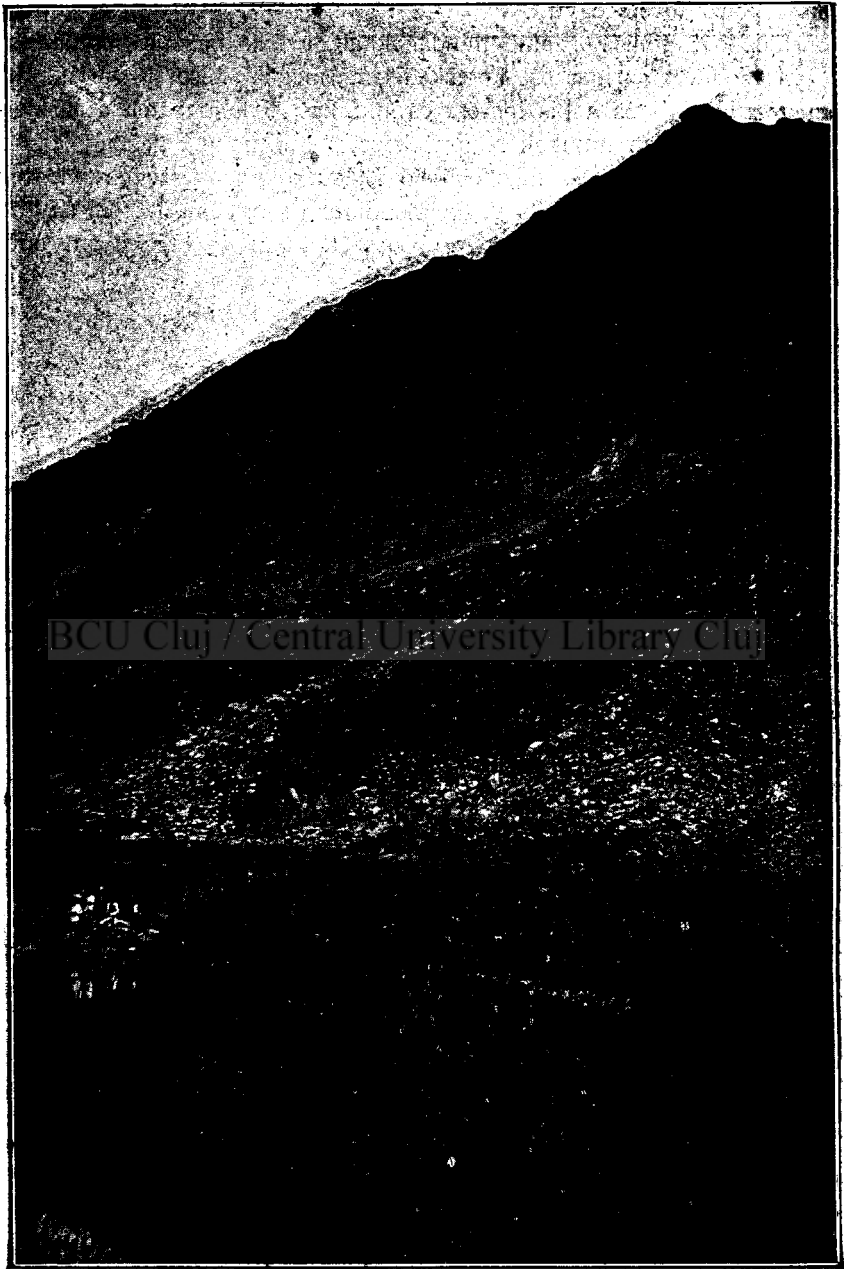
Irta: *Gagyi Samu.*

Földünk alakulásának ama mérhetlen távolsága korszakában, mikor még a belső meleg miatt annyira forró volt a vékony kéreg, hogy szerves életnek semmi nyoma sem található, de föl sem tételezhető: egy a képzeletet is fölülmuló iszonyu rázkódás alatt kelet-nyugoti irányban megrepedt a sima kéreg, s a forrásvizből kiemelkedett heglánczunk. A palás szerkezetű közetrétegek nagyobbára csillámpalából és gneissből állanak, melyeken csak itt ott törhetett át a gránit, bárha némely éleken és csúcsokon a rétegek függőleges állásba jutottak, s e miatt földtanilag nagyon egyhangu e harmadfél ezer meter magasságig emelkedő hegláncz.

Hogy emez elsőnek nevezhető nagyobb rázkódás után sem állott be paradicsomi nyugalom, mutatják a későbbi, főleg a harmadkorban történt kitörések, melyek közül feltűnőbb az, mely a főgerinczet derékszög alatt érinti s a sinkai völgytől északi irányban Héviz-Alsó-Rákosig terjed és persány-veniczei hegláncz néven ismeretes. De már az eddig elmúlt évezredek alatt annyira vastagodott a föld kérge és csökkent a belső meleg, hogy csak 1000 méterig emelkedhetett föl.

Ez az újabb föltolulás a főgerincztől északra terjedő sikságot, akkor még tengert, két részre osztotta; amott maradt a Barcasíkja, itt a mai alsó Olt völgye 12—15 kilométer szélességben most, de a két Küküllő és Maros völgyén is tulterjedő sikság illetve tenger még akkor.

Hogy az erdélyi beltengernek eme déli partját hány ezred éven

Buila-tó és a Nye-te-dul csücs. (Magyar határ.)

Györke Lajos felvétele.

át csapkodta a hullám, ki tudná megmondani? csak azt látjuk, hogy a két hegláncz alkotta derékszögbe hatalmas kőso telepet rakott le, mely fölé a negyedkori átalakulások vastag takarót borítottak, a gridi és sinkai sósforrások azonban mutatják, hol lehetne szükség esetében bányát nyitni ezen a mindennapi életben nélkülözhetlen ásványért.

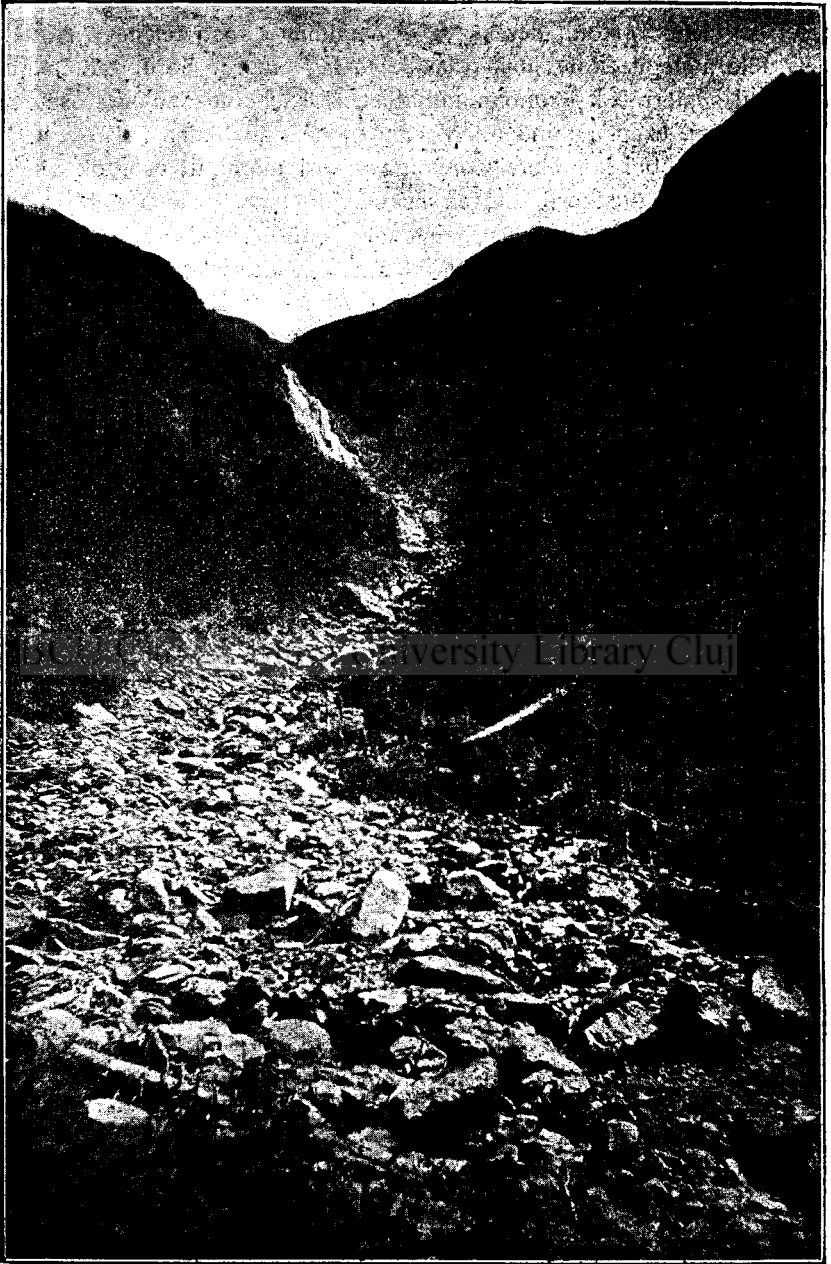
Egy későbbi kor életviszonyait a sárosi mammut csontok világítják meg s a negyedkori rétegek az Olt jobbparti alacsonyabb heglánczolatban. Midőn az édes vizi tenger eltűnt innen a vöröstoronyi szoroson át s megalakult az Olt folyam rendszere, ugy ez, mint a főgerinczből feléje siető patakok mélyen kimosták a negyedkori üledékeket sebes rohanásukban, de az őserő hanyatlása is látszik, mert már csak pár száz méternyire emelkedhettek föl e belhegyek.

Nyugat felől az Olt és Hortobágyzata között levő vízvázalstónak egy nyulványa déli irányban Vöröstorony felé derékszög alatt indul a Kárpátok felé, de a Szeben felől jövő Cibin pataka elébe vág s nem engedi, hogy összeölekezzenek. Így az erdélyrészi alsó Oltvölgye egy gyönyörű szép téglány alakú medence elég sűrűn benépesítve. A sikterület 80—85 kilométer hosszú és 14—16 kilométer széles. Alsó déli szöglete felé a sósforrások megint több helyen előbukkannak.

Heglánczolatunk alakulata sajátos. Rajzban nem mutatós, mivel hosszirányban huzódva el, csak távolból áttekinthető, s így eltöppül. E miatt nem tudott Feszty Árpád festőművésznk is *Az osztrák-magyar monarchia írásban és képen* című vállalat számára mutatós havasi képet festeni róla.

A hegyek lábától a határgerinczig légi irányban mérve 15—20 kilométer. Meredek csucsainak nagyobb része felőlünk megmászhatlan, rendszeren Oláhország felől kell tetejükbe mászni.

A tulajdonképi „fogarasi havasok“ a Királykőnél kezdődnek. Zernest mellett s nyugoti irányban huzódva a Vöröstoronyi szorosig terjednek a keleti hosszúság 42° 51'-nél és az északi szélesség 45° 32'-nél érünk ki Zernestről indulva a Barcza pataka mellett a Tamásfőhöz (Capu Tomasiului), mely 3 kilométernyire a Királykőtől nyugotra az első megálló helyünk a havastetőn 1415 meter magasban. A mint a meredek hágón déli irányban haladva kiérünk a tetőre, balról emelkedik mellettünk a Királykő ez oldalról megmászhatlan fehér szikla tömege, előttünk mélyen alatt a Dimbovicza völgye keleti irányból dél felé tértetik ki a Királykőnek Oláhországba mélyen benyúló lassankint töppülő tömegétől. Tul a Dimboviczán emelkedik a hatalmas Pecenago hegy tömege, jobbra a fogarasi havasok határgerinczén vezet a lovagolható ösvény, mögöttünk a Barcza völgyén lenézve kissé homályos időben

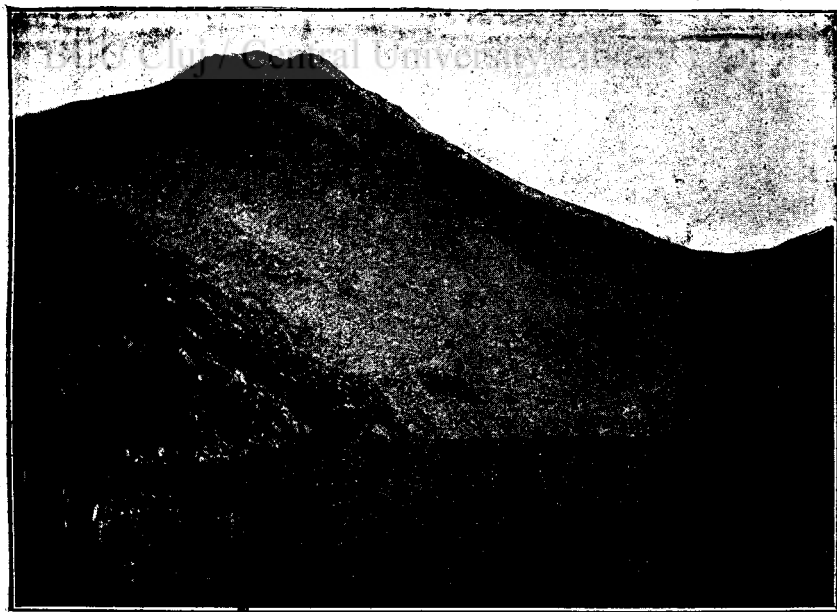

Vizesés a Buile menedékház fölött.

a terjedelmes Barcza síkság egy gyönyörű, nyugodt felületű tengernek látszik, körítve a brassói és háromszéki havasok által.

Tamásfőtől Vöröstoronyig légirányban mérve is 100 kilométernél hosszabb a gerinc. Gyakorlott turisták itt-ott lovonnak is, de a nagyobb részen gyalog részint a nemzetközi területen, részint oláh földön haladva és a sok kanyargással, fölmászással és leszállással ez utnak háromszorosát számítva 8—10 nap alatt végig járhatják.

A főgerinc Oláhország felé hosszan elnyúló, magasra emelkedő, s igen szép fősíkokban bővelkedő hegyágazásokat bocsát ki, melyeken a juhnyájnak ezrei legelnek nyáron át. Ezek a hegy ágazatok vizet a keleti hosszúság $42^{\circ} 37'$ -ig, a berivói csucsig (V. Berivoiescu), a mely Fogarassal egy délkör alatt fekszik, a Dimbovicza gyűjti össze és vezeti le. A főgerinc itt már 2250 méterig emelkedik föl. Az Olt völgyefelé északra kinyúló oldalágazatai rövidek, hirtelen ereszkednek alá, s csaknem a tetőig fával vannak benőve. Közöttük három nagyobb völgy van u. m. a sebesi, nagy berivói és Raduly völgy, mely utóbbin a Récese pataka siet lefelé.

Zergetó és Nyc-te-dul csucs (Oláh határ).

Innen már majd minden következő csucs magasabb a Negoig, s ettől újból alább, száll a Létra (scara) csucsig a keleti hosszúság $42^{\circ} 10'$ -ig,

mely 2301 m. magas, míg a legmagasabb ponton a Negoion 2536 méterig emelkedett föl.

E két pont közötti részről kinyuló oldalágazatok a legtömegesebbek úgy a dunai síkság, mint az Olt felé, csak hogy míg amott a tőkön terjedelmes juhlegelők vannak, a *kopaszon* (fa regio határán fölül) felettünk oly éles szirt gerinczekben ereszkednek le, hogy még a zerge is csak itt-ott mehet át egyik völgyből a másikba ezeken a kopasz sziklákon.

• Hegységünk eme középrésze táján már nagyon sok völgy nyulik föl a határgerincz alá u. m. a *posortai*, *Bresciora* vagy *breázai*, melyeknek vize Breázán felül egyesül, *szombatfalvi* (valea simbeti), a *kis és nagy vistivölgy* (vistea siora, vistea mare), a *kis és nagy ucsai völgy* (ucia siora, ucia mare), a *nagy és kis Árpás völgye* (arpasu mare, arpaselu), *kerczisorai*, *Lajta*, a *porumbáki nagy patak* (riu mare), *Galamb* (Porumbe).

Ezekon a fő völgyeken kívül még néhány rövidebb is van, melyek azonban már nem hatolnak fölül a faregió határán.

Podragu tó.

A Létrától (scara) vöröstoronyig már csak egy magasabb csúcs van a *Surul*, mely a 2000 metert 288 meterrel mulja fölül, a többi fokozatosan szál alá. Ez alsó részből négy nagyobb völgy nyulik le:

a feleki nagy és kis patak völgye (Riul avrigului mare, Riul fibri), a felső és alsó sebési völgy (sebesiului de susu, sebesiului de josu).

Néhány völgy fejében a határgerincz alatt kisebb-nagyobb völgykatlan alakulat van kristály tiszta vizü tóval innen is, túl is a gerinczen. Az erdélyrészielők közül nagyobb a nagy árpás-völgyi Podragu és Podrageu, a kerczisoráni völgyben a Builea, és a feleki nagy völgyben a feleki vagy freki tó. (Lacu avrigului), mindenik, még túl az oláhországiak is, közvetlen a határgerincz alatt 2000 meteren felül, s szunyog álczán kívül semmiféle élő lény nem található bennük.

A fő és számtalan mellék völgyekben bő vizü patakok és csermelyek rohannak le nagy eséssel, s csak kevés buvik el rövidebb út alatt a kövek alatt. Források nagy számmal találhatók, a mi megkönnyíti a hosszasabb ideig tartó barangolást a felsőbb tájakon, úgy szintén kisebb-nagyobb hófoltok is találhatók a mélyedésekben bármely időszakban is.

Kisebb, nagyobb vizesés minden völgyben található, melyek közül legnagyobb és szebb a Builea tó alatt ettől mintegy 6 km.-nyire a Builea vizesés.

A turistaság gyors fejlődését nagyban gátolja havasaink között ama körülmény, hogy határhegység, a völgyek többnyire annyira összeszorultak, hogy a patakok is sziklákon, óriási köveken zuhognak le, járható ösvény ennél fogva nincsen, csupán 3 völgyben a patak mentén, sőt még csinálni sem lehet a terep viszonyok nehézsége miatt, miért is nagy fáradsággal kell az ilyen helyeket kikerülni az oldalakon és éleken mászva. Élelmet a hegyekben nem található, hanem magával kell a turistának czipelni. Az Olt völgye feől is 5—6 km.-nyire maradnak el a községek a hegyek lábától, és még ezekben sem lehet beszerezni, hanem alább a vasút mentén fekvő nagyobb községekben. Mi rendesen hazulról visszük a városból. A menedékházaknak is még szükében vagyunk. Az 1880-ik évben keletkezett *Siebenbürgischer Karpathenverein* eddigelé a következő menedékházakat építette e részben: a *Negoi alatt*, a *Builea vizesés alatt*, melyekben ágynemü és ételmi szer is található, a *Teritián* Felső csuca fölött, a *visti nagy völgyben* Felső vist fölött, és *Bredza fölött*, mindenik a fenyves felső határánál, és a mellék ágazatban, Felső venicza fölött a *Girbován*, de ezekben csak deszka pricsek vannak háló helyül, s meleg ruhát magával kell vinni a turistának.

A fa régió fölül teljesen az isten szabad ege alatt áll a turista, egy hirtelen jött eső életveszélybe sodorhatja, de szép időben is, ha ott kell az éjet tölteni, az éji nagy harmat és hűs szél miatt tűz nélkül,

ha jó meleg bunda nincsen, tánczolva kell a reggelt bevárni. (Próbáltam, de nem kellemes mulatság.)

Az alsóbb tájakon a juhászok stináihoz vezető ösvényeken, azon fölül csak a hol lehet, járhatunk, mivel csak kevés helyen van megjelölve még az út, s e miatt pakkhordó és vezető nélkül nem tanácsos utnak indulni. A oláhországi részre leereszkedni nem tanácsos, mivel az ott olájkodó dorobánczok hamar elcsiphetik az embert, s bárha attól járhatóbb völgyek vannak, de szerfölött messze lent vannak a községek. Az ottani Kárpát Egyesület pedig a turistaság érdekében mit sem tett, mivel inkább politikai ügyekkel foglalkozik. Kalauzok sem miféle nyelven sincsen A *Siebenbürgischer Karpathenverein* erre még nem gondolt, az E. K. E. itteni fiók osztálya csak ez évi szeptember elején alakult meg. Az erdélyrészi uti kalauz rövid és hiányos. A tavaszra szándékoztam összeállítani a mit e téren tehetek saját tapasztalataim után.

A fogarasi medencze évezredekén át — úgy látszik — kevésbé lakott volt. Községek csak az Olt mentén keletkeztek s azon fölül hatalmas erdőségek voltak telve mindenféle vadakkal. Hiszen még az erdélyi fejedelmek korában is található volt a bölény. Az utolsó példányt a múlt század elején lötték le. A népesség szaporodtával a völgyekben főlebb-főlebb hatoltak, az erdők helyét művelés alá fogták s keletkeztek a felső falvak, mint Felső-Porumbák, Felső-Árpás, Felső-Ucsa, Felső Vist, Felső-Szombathelyfalva.

Öreg emberek beszélik, hogy e század elején, az ők gyermekkorukban, a felső falvak az erdő szélén állottak s ma már igen kevés erdő van a térben, sőt a völgytorkolatokban a hegyek között is már kaszálók lettek, tanyák épülnek, honnan még télire sem jönnek le már sokan, hanem állandóan ott laknak s néhány évtized alatt itt-ott újabb községek keletkeznek.

A hegyek oldalait 1200 méterig föl bükkös erdő borítja a hol még le nem tarolták és égették. De bizony százalmas képet nyújt a gerinczeken és hozzá férhető oldalakon lépett életbe az erdő törvény, hogy a mit lehetett megmentsen az utódok számára is a községek erdejéből.

1200 méteren fölül van a fenyves, melynek nagyobb része jegenye fenyő, egy kisebb része pedig luczfenyő. Az oktalan rablógazdálkodás ezekben is iszonyu pusztítást okozott. A fenyűk öve főleg a gerinczeken keskeny sáv. A felső szélén már csak kar vastagságúak s szakállas zuzmótól ellepettek a fák. A kozzáférhetetlen völgyekben azonban óriási fában bővelkedő őserdők is találhatóak. 1000 méteren felül már csak boróka-bokrok s kuszó fenyű foltok (pi-

mus pumilio) vannak, melyeknek fái 1800—1900 méter magasban már csak tollszár vastagságúak, 2000 méter magasban már csak néhány centimeter magasra növő alpesi rózsák (Rododendron) találhatók, már az áfonya sem nőhet itt.

Egyhangu, kietlen, pusztá a táj, de valami fölséges elragadó derült tiszta időben ott barangolva, s szét tekinteni bérczes kis hazánk fölött, melynek láttára a *Visteamare* csucsán hasoló oláhországi juhász és így kiáltott föl: „*Váj cse de czára frumosze!*“

Lovakkal és szarvasmarhákkal egész a kopaszig fölhatolnak legeltetés végett. Azonban a felsőbb részeket inkább juhokkal legeltetik.

A felső stina rendszeren a fatenyészet feiső határán áll s e körül legelnek a fejsők, a bárányok fölmennek a meddig csak a törmelék engedi, illetve fű található s ott gyakran a zergékkel együtt legelnek.

A bárányokat őrző csobánok csak élelemért jönnek le hetenkint egyszer a stinához s mivel nincsen miből tüzet rakjanak, élelmük hideg puliszka; füstölthusz és friss víz.

Az idő viszontagságai elől szikla falak alá, vagy lapos kövekből összerakott kis burdékba vonják meg magukat. A bárányok éji tanyájakat is kövekből rakott kerítéssel veszik körül.

Barátságos, vendégszerető ez a havasi csobán nép. Szívesen elfogadja, s megköszöni a viszontszolgálatért nyújtott pénzbeli ajándékot is, de legszívesebben veszi a dohányt, hagymát, meg a rumot. Ha éji szállásra a stinában maradunk, pompás ágyat készít friss fenyőgalyakból s nagyobb biztonságban alhatunk náluk, mint a nagyvárosi vendéglőkben.

A magasabban fekvőtájakat csak is legeltetés útján lehet értékesíteni. A legeltetés ideje azonban rövid, 2 $\frac{1}{2}$, legfőlebb 3 hónap s ez alatt is nem egyszer borul fehér hólepel a tájra.

Az erdők kihasználása nehéz, inkább csak az éleken férhetnek a fához s igen nagy fáradsággal tudják levontatni. A Barczapatak vízterületéről könnyebben letudjuk szállítani Zernestre, hol a Copony farost gyára és s részvénytársulat cellulose gyára is most sokat fogyasztott. Az alsó Olt vízterületén csak a kincstár usztat a sebesi tölgypatakán tüzfát és a Laita völgyben a Fleissig és Náthán cég épületfát saját fűrésztelepéhez. A berivoi völgy torkolatában volt még a bécsi Wohl Ede cégnek gőzfűrész telepe, de a jelen év július havában leégett. A *vistea siora* völgyéből tengelyen szállítják le az ugyanazon völgy torkában álló Grünbaum budapesti cég gőzfűrészgyarához a tönköket.

A falusiak primitív fűrészmalmai keveset dolgoznak föl s még a fogarasi piacot sem láthatják el épület anyaggal, a székelyek is nem ritkán hoznak értékesebb épület anyagot.

Sarkaiczán falusi bodnarak csebreket, kártyusokat készítenek fenyüből, s néhány községben cigányok bükk, éger és nyárfából teknőket. A havasok lábánál nagyobb mennyiségben található nyírfa ágai-ból is a cigányok igen sok seprűt készítenek.

A havasokból néhány község határában 17837 kataszt. hold a m. kir. kincstár tulajdona, nagyobb területet bírnak az egyes községek és a régi katonacsaládok.

Főuraink úgy látszik nem nagyon vonzódtak e véghelyhez, mert csak a Teleki grófoknak van Kerczisorán kevés birtokuk, a régi Teleki Mihály-féle, de ebből is egy részt ép ez évben megásárolt a m. kir. kincstár.

Értékesíthető ásványokban nagyon szegény hegységünk, a mint ezt geológiai fölvételei alkalmával kimutatta *Primics* György dr. Kerczisorán mellett kutattak kevés eredménnyel antimonit után és az új sinkai határban bányásztak 1866-ig 2% ezüstöt is tartalmazó galenitet. Ez utóbbi azonban már nem a főhegylánczhoz tartozik, melynek keleti részén újabb képződményű barnaszén is található, valamint Vledényben, Felső-Veniczén és Felső-Kománán igen jó minőségű meszet égetnek.

A hegyek florája gazdag, faunája már kevésbé, hanem azért kedvező a vadászokra nézve a fajdyuk, császár madár, őz, vaddisznó, medve és zerge állomány.

Klimatikus gyógyító helyek, nyaraló telepek vannak. Pormentes levegője nem száraz, sőt vizgőzben dus. A hegyek lábainál rendkívül sok dió; meggy terem, batul almája egész hazánkban páratlan zamatu. A kukoricza a havasok lábánál is kiéri. Az Olt mentétől föl a havasok lábáig kevesebb búzát, de annál több rozsot és zabot termelnek. Burgonya termése gazdag. A legfinomabb fajoknak is hektoliterit. Fogarason 70—80 kron árulják. Daczára a havasok közelségének az Olt jobb parti oldalán megterem a szőlő is, sőt benn a városban is augusztus végére már megéri kertemben a burgundi fekete szőlő.

A vidék ipara szegényes. Az ingyen kínálkozó vizerő értékesítés nélkül vész el még, de azt hiszem a vasut megnyíltával nincs messze már az az idő, midőn a tőkepénzesek fölismerik annak előnyeit a gyárak alapítására. A házi iparnak egyik ága: a vászon és gyapjuszöve virágzik. Varrottassai tultesznek a kalotaszegin. Üvegyáripára tönkrement az oláh vámháboru alatt.

Állattenyésztése inkább mennyiségi mint minőségileg fontos, csupán a juh és bival állomány kitünő.

A megye 84 ezer lakosa közül 80 ezer oláh, 2 ezer magyar és 2 ezer szász, de a mint a családi nevek mutatják, igen sok az eloláhosodott magyar.

A nép érzelmi fejlettsége jóval magasabb fokon áll, mint a mezőségi oláhoké. Több községben gyönyörű iskola épületek vannak, csak sajnós a szebeni és balázsfalvi tanítóképzők szegényére válnak a mai kornak, olyan tanerőket bocsátanak ki. Dicséretére válik a népnek, hogy már inkább az állami tanítóképzőkből kikerült, előbb a fogarasi állami polgári iskolában tanult ifjakat kezdi alkalmazni.

A hegység turistasági ismertetését lássuk később részletenkint.

A RÉGI „SZILÁGY“-RÓL.

Irta: *Németh Gyula dr*

A mai *Szilágy* vármegye multjával foglalkozónak, első és igen fontos kérdésnek merül fel, maga az elnevezés.

Van-e alapja és minő bizonyítékokkal igazolható a *Szilágy* elnevezés, mint neve egy olyan területnek, mely ezen a néven önállóan szerepelt, illetve fordult elő hiteles okmányokban.

Lássuk röviden és olyan módon, mint az egy történeti tárcza keretében szokásos.

Bizonyítékul kínálkozik az elnevezés megállapításához legelőször is maga a *Szilágy* pataka, vagy mint régen mondták *vize*

Annival inkább, mert azok a vidékek, melyek az országban nem határozottan megállapított, hanem csak valamiképen megjelölt területeket alkottak, az ilyen vidékek nem a váraktól vették nevüket, hanem vagy a bennük levő, rajtuk átfutó, vagy azt a területet mintegy körül fogó folyóktól (mint pl. Temesköz, Csalóköz, Bodrogeköz stb.) vagy topografiai fekvésüktől, melyek ama vidékeknek kiváló, sajátosság jelleget kölcsönöztek.

A ki ránéz Szilágy vármegye térképére s látja, hogy a *Szilágy* vize mindkét partján a vármegye keleti részének s északkeleti csücskének részei érülnek csak el, annak kissé különösnek fog feltűnni, hogy a vármegye nyugati részében fekvő helyeket is (pl. Szilágyfalu) a *Szilágy* vize *környékén* elterülő részekhez számítva, ennek alapján nevezték el.

Akármilyen különösnek tessék is, az okmányok a mellett bizonyítanak, hogy ezen terület elnevezésére a *Szilágy* vize volt befolyással.

Hogy maga ez a kis víz a *Szilágy* elnevezést honnan kapta, azt kimutatni nem lehet, de hogy az okmányokban már korán előfordul, az tény.

Előfordul ugyanis már 1246-ban egy oklevélben. A „Hazai Okmánytár“-ban (I. 24. l.) közölve van ugyanis egy bizonyosság-levél, melyben: „A nyitra káptalan bizonyítja, miszerint ő előtte Pál a Gútkeled nemzetségből megjelenvén, ellentmond, mintha *Széplak*, Alusfalva, Mikolafalva és *Ugruc* falukat („*aquam Scylag* constitutam“) a Szilágy vize környékén fekvőket ezen felül a Lapus (Lápos) vize mellett 30 ekényi földet István nyitrai főispánnak az ő rokonának adta volna.“ (Sz.-Széplak ismeretes, *Ugruc* falu Sz.-Doboka megyében van nem messze Pánczélcehhez.)

Itt fordul elő a *Szilágy* vize először megemlítve, a *Szilágy* szó azonban, mint terület megjelölő már előbb is előfordul. II. Endre magyar király 1231-ben „Fentős“ (Fenteus) Szatmár vármegyei erdőséget Tamás főispánnak adja, mely erdőség a *Szilágy* erdejével határos, mit kétszer is kifejez az adománylevél. („tenet metam cum silva *Zilag*“ „*ibique* disjungitur de silva *Zilag*“) (Árpádkori Okmt. XI. 231. l.)

Ettől kezdve többször előfordul, csak azon idők bizonytalan, sokszor gyarló írásmódja szerint más-más alakban kiírva.

Már 1235-ben János mester mint alispán fordul elő „*curialis comes de Ziloc*“ (Várad Reg. 18. fej.)

Előfordul 1324-ben; ugyanis Róbert Károly magy. kir. oklevele mondja, hogy „Az általunk kedvelt, hozzánk hű Márton a Bugarfia, *Szilágy* főispánjának („*comes de Scylag*“) kérésére, Bogárfi Mártont, Davar és Palintelek (nyitramegyei) birtokokban megerősítjük.“ 1327-ben ugyancsak így fordul elő. (Hazai Okm. II. 47. l.) 1329-ben János mester *comes de Zylagh* van említve (Liber Regius XVI. 401.), kit még egyszer 1332-ben éppen így említ egy okmány. Ő azonban 1331-ben is szerepel, mikor meghagyja neki a magyar király s kiküldi őt a *Szilágy* főispánját („*committem de Zilag*“), hogy őt *Szarvad* birtokában iktassa be. (Fejér. Cod. D. VIII. 567. l.)

Miután itt *Szilágy* vármegye főispánjáról vannak adatok, lássuk melyik volt azon terület, a mely felett rendelkeztek.

Íróink közül számosan, kik a régi Magyarországnak, különösen pedig a régi vármegyék multjának történetével foglalkoztak, elismerték, hogy a *Szilágy* vagy a *Szilágyság* nevezet alá foglalt terület pontos megállapítása szinte lehetetlen, mert az a különös dolog áll elő,

daczára annak, hogy „comes“-e van, még sem tudunk kimutatni egyetlen egy helységet sem, melyről határozottan be lehetne bizonyítani, hogy az a hely azon területben feküdt, mely Szilágynek nevezetett s melynek főispánja is említették az okmányokban.

Hogy mint egy bizonyos terület ismeretes volt, bizonyíték a *Garázda* nemzetség is, melyből a horogszegi *Szilágyi* és *széki* gróf Teleki család származott; ez a család Bosnyákországból eredt, ősi fészke Garázda a Drina partján ma is meg van. A 15-ik század első éveiben a Garázda nemzetség két tagja kiváló szerepet játszik hazánk történetében, az egyik Miklós és a vele közel rokon »de ugylátszik a Szilágyban volt birtokai után az *akkori szokás* szerint más nevet viselő *Szilágyi* László.“ (Sz. L.)

Pécsett 1416-ban az országnagyok összegyűltek, hogy a szerencsétlen boszniai hadjárat alkalmából török rabságba esett főurak és más honfiak kiváltására szükséges 65000 ezer arany váltságdíj előteremtéséről gondoskodjanak.

E czélból tekintélyes férfiakat zálasztottak és küldtek az „ország minden *vidékére*,“ hogy gyűjtsenek ezen czélra. Ezen intézkedésből megtudjuk, hogy Jaakcs fia Jankó *Szilágy* és Szathmár vármegyébe küldetett. („ad comitatus *Zilagh* et *Zatmár*“). Az itt megnevezett vármegyék között tehát *Szilágy* ott van, Kraszna és Közép-Szolnok nincs közöttük.

Magyarország vármegyéi teljesen felsorolva csak Zsigmond magyar király korában vannak, ki midőn 1435-ben a honvédelmi rendszert új alapon megállapította, 58 vármegyét sorol fel, mely megyéknek a honvédelemre vonatkozólag utasításokat adott. Itt pedig az a különös, hogy a felsorolt vármegyék között Kraszna és mindkét Szolnok ott van, de már *Szilágy* nincsen közöttük.

A 16-dik századból fennmaradt adózási lajstromok *Szilágy* vármegyét megint nem ösmerik.

Arra, hogy ez így történt a *Szilágy* nevezet alatt értett terület bizonytalansága a magyarázat, a mire a következő intézkedés ad némi felvilágosítást.

Fennebb említve volt, hogy Róbert Károly király 1331-ben meghagyta „János mesternek *Szilágy* vármegye főispánjának, hogy a királyt *külső* Szolnok vármegyében fekvő Szarvad község birtokába igaztassa be.“

Ez eljárás tisztében, de Hegun fiai ellentmondtak, adomány levéllel igazolván jogukat; mire a király igazságszeretete nekik hagyja Szarvadot, erről Pál országbíró 1331-ben Váradon nyílt levelet adott ki. (Fejér VIII. 3. 567.)

Pesty Frigyes történettudósunk, a várispánságok és régi vármegyék történetének alapos ismerője és kitűnő megírója bebizonyította, hogy Szarvad nem *külső*, hanem *belső* Szolnok vármegyében feküdt,

Most össze vetvén ezeket, megjegyzi Pesty: „Nyílt kérdés marad, hogy ha Szolnok vármegyének (beleértve Közép-Szolnokot is) a nevezett időben saját főispánja volt, a mint volt is az erdélyi vajda személyében, miért adatott parancs a *Szilágy* vármegyei főispánnak, hogy Szarvodon, mely nem az ő megyéjében feküdt, igtatást teljesítsen.“

Éppen ez a nyílt kérdés szerintünk az, mely irányt mutat arra, hogy Szilágyvármegye alatt egy bizonyos vidéket kell érteni csupán, melyben más vármegyék és törvényhatóságok feküdtek, de mely maga nem volt *szerves* törvényhatóság, körvonalak közé szorított meghatározott területtel.

Már 1231-ben van alispánja említve a Váradi Regestrumban (187. fej.), majd 1324., 1327., 1331. és 1332-ben főispánja említették Szilágy vármegyének, a mi a mellett szól, hogy kellett lenni egy területnek, melynek parancsoltak; annyival inkább, mivel a szomszéd Kraszna, Szolnok és Zaránd vármegyéknek saját tiszttikaruk volt ezekben az időkben.

Mivel tudjuk azt, hogy egyik vármegye a másiknak dolgaiba még csak gondolatban sem mert volna intézkedni, beléavatkozni, éppen ezért *Róbert* Károly király fennebb idézett rendelkezése, parancsa, javunkra szól, hogy volt egy terület, mely éppen úgy mint a Nyírség, határozatlan változó terjedelmű terület volt, melyet Szilágyinak vagy Szilágy vármegyének neveztek s melynek volt főispánja, kinek hatalmi területéhez Szarvad közel szomszédságába esvén, a királyi parancs, mint talán kegyelt embert, őt bizta meg az iktatás végrehajtásával. Bővebbet azonban erről a területről csak annyit tudunk, hogy ezt a területet nem lehet azonosítani teljes egészében sem Kraszna- sem Közép-Szolnok vármegyékkel, mert az első, mint tisztán kimutatható már a 13-ik századtól kezdve, külön megyei életet élt, a másik pedig részét tette az erdélyi vajdától függő egységes Szolnok vármegyének.

A Szilágy, mely mint láttuk, már korán van említve, kiterjedt Szatmár, ezen kívül főleg Közép-Szolnok s Kraszna vármegyék részére; egyszer nagyobb, máskor kisebb területű lehetett, de mely terület meghatározva, körvonalozva soha sem volt, nevében azonban ha nem is mindig folytonosan, de többször szerepelt.

Hogy csakugyan bizonytalan terület volt, felhozható egyik bizonyítékul az is, hogy *Bethlen* Gábor 1616-ból, tehát a 17-ik században kelt levelében *két* Szilágy vármegyéről is tesz említést, mely alatt

Kraszna és Közép-Szolnok vármegyék némely részeit értette. (*Bethlen* G. politikai levelei. 50. l.)

A Szilágy elnevezés sokszor előfordul, de mindig ingadozó értelemben. *Benkő* a mult század végén tudományosan megírt munkájában is azt mondja: «Közszokás volt régen s ma is az, hogy azt a területet, mely Kraszna és Közép-Szolnok megyét foglalja magában, *Silvanta*-nak, magyarul *Szilágy*-nak nevezik a rengeteg erdők sokasága miatt.» (Transilvania I. 3. l.)

Az itt vázlatosan felsorolt néhány adatból is kitetszik, hogy Szilágy vármegye elnevezés alatt egy változó területű vidéket értettek, de mely vidékben Kraszna és Szolnok területe beleértetődött, már a 13-dik és 14-dik században létezett, tanusítván ezt a főispánok és alispánok nevei, a sok Szilágy előnevű hely. Ebből kifolyólag tehát Szilágy vármegye mai neve, hiteles, régi, történeti adatokkal igazolható; teljesen indokolt elnevezés.

A TORDAI SÓSFÜRDŐ.

Irta: *Scharl Vilmos.*

— Öt képpel. —

A lefolyt fürdőidőszak alatt a tordai sósfürdő rendkívül élénk és látogatott volt, ami megokolttá teszi, hogy egy néhány sikerült képből mutassuk be e fürdőt, melynek természeti szépségeit s jótékony hatását számtalan cikk és levél fennen hirdeti.

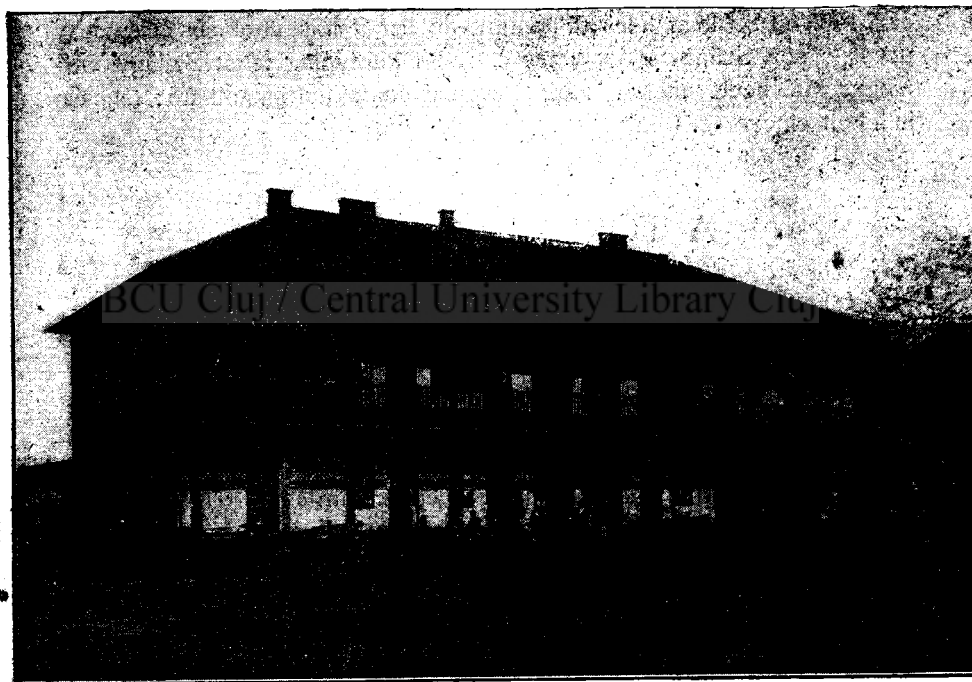
Torda városától mintegy negyedórányira, a rómaiak által művelt sóbányák helyén terül el a fürdőtelep; kocsink, — daczára a kissé meredek útnak — kényelmesen szállit ide fenti idő alatt. Köröskörül szőlőhegyekkel szegélyezett szép lapályon vagyunk, melynek északkeleti oldalán, egészen a hegy lábánál emelkednek a fürdő- s melléképületek a sóstavak partján. — A ki csak két év óta nem járt e helyen: meglepetve tekint körül.

Oázis a sivatag közepette!

Mindenfelé diszes, modern épületek, kényelmes sétautok, faültvények, virágcsoportok, mintha varázsütésre termettek volna a földből elé. Pedig mindez fáradságos, kitartó munka gyümölcse. *Velit* Ödön, Torda város tevékeny és sokoldalú polgármestere az, kinek a szenvedő emberiség ezen újjá alkotott üdülőhelyet köszönheti. Korán belátta, hogy ennek, a város tulajdonát tevő, kiválóan jótékony hatású

fürdőnek nagy jövője van, felkarolta tehát nemes lelkesedéssel az elhagyott pusztulófélben levő hely ügyét, és ime, valóságos kis paradicsomot teremtett belőle; ezért illeti őt a dicséretnek oroszlánrésze.

A kocsiról leszállva, legelőbb az új emeletes szálló ötlik szemünkbe. A diszes, nagy épületben, a modern izlés követelményeinek minden tekintetben megfelelőleg berendezett 26 szoba áll a közönség rendelkezésére. Ezeken kívül üveggel fedett tágas verandája is van az emeleten; ez társalgó- és olvasóteremnek használtatik, s asztalain megjeljük összes politikai napi-, valamint képes hetilapjainkat. A szállót elhagyva, nem messze a gyógyítóteremhez jutunk.

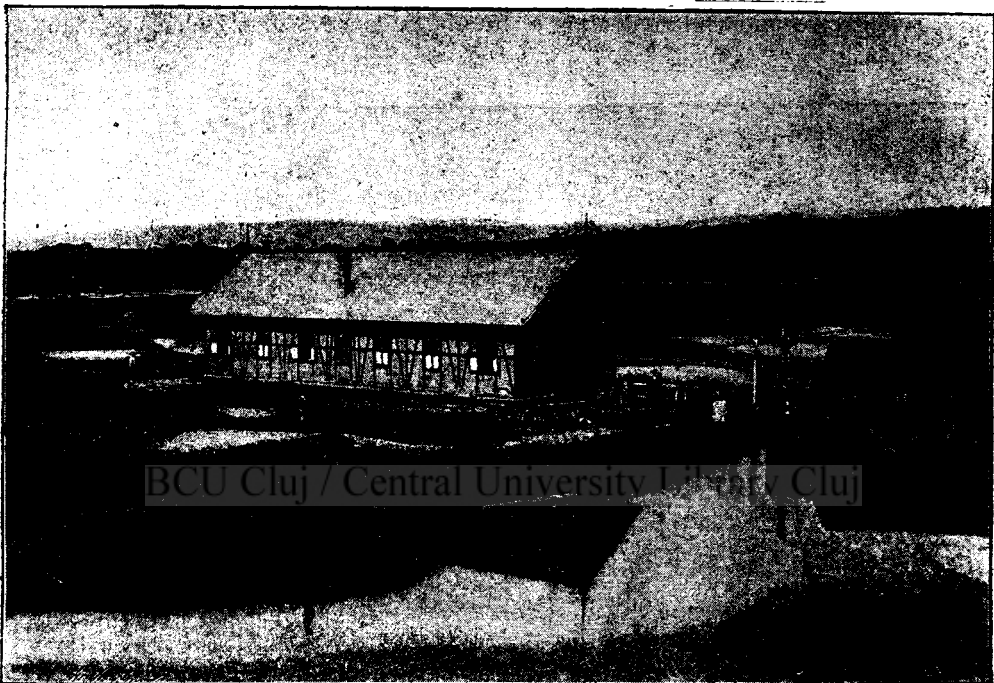
☐ Fürdőpavillon a sóstavaknál.

Falain nagy tükrökkel, a falak mellett kényelmes veres bársony támlányokkal izlésesen berendezett tágas terem ez, kétoldalon elrekesztett helylyel asztalok számára. Ennek sima parketjén zajlanak le a gyakori, kitűnő tánczesték. A gyógyítóteremhez közel van a régi étkező helyiség a tekepályával.

De jerünk a fürdőkhez. Három egymásba nyíló sóstó partján emelkednek ezek. Hideg fürdőnek — némi javítással — meghagyattak

a régi épületek, melyek e célra eléggé kényelmeseknek bizonyultak. Távolabb azonban, közel a telep bejáratához, új melegfürdő épült, czélszerűen berendezett hat fürdőszobával.

A telep tulsó szélén van még a kijavított régi, földszintes szálló, nyílt verandájával.

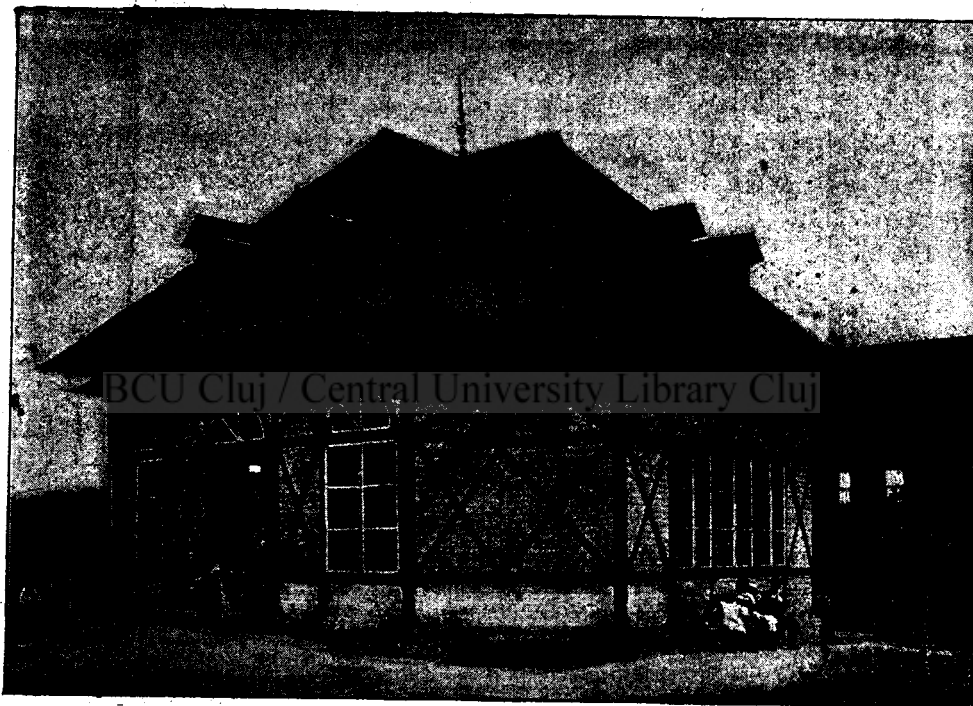
A sós meleg fürdő hátsó része a tavakkal.

Az épületek között mindenütt szép virágsoportok, facsemeték, bokrok, — különösen szép rózsauttvények — vonják magukra figyelmünket s kellmessé, változatossá teszik a helyet, jótékony nyugvó pontot nyújtva a szemnek.

Hogyjuk el a fürdőtelepet s jerünk a hegyoldalba vágott úton felfelé. Lassan szemünk elé tárul a legfenségesebb kép. Előbb a völgykatlant látjuk elterülni lábainknál, majd a határhegyek felett — a mint feljebb jutunk — előtűnnek a Torda-hasadék hatalmas ormai. A tetőről elragadó szép kilátás nyílik az aranyosszéki regényes fekvésű falvakra, a *Székelykő*-re, a *Vidalyi hát*-ra s maga a fürdőtelep mélyen lent a hegy lábánál, valóban kedves látványt nyújt épületeivel s parkjával. Hátunk megett mezők, rétek terülnek el beláthatatlan mesz-

szeségben. Az úton, mely a hosszú hegygerinczen végig vonul, és egész mentén szép fejlődésnek indult dió- és akác-csemetékkel van határolva, mindenütt kényelmes padok kínálóznak pihenő helyül a sétálóknak.

A fürdő jótékony hatása bizonyos kóroknál meglepő, és szaktekintélyek által elismert; de nemcsak beteg, az egészséges ember is kiváló élvezetét használhatja e fürdőt, a mint azt százan és százan teszik.

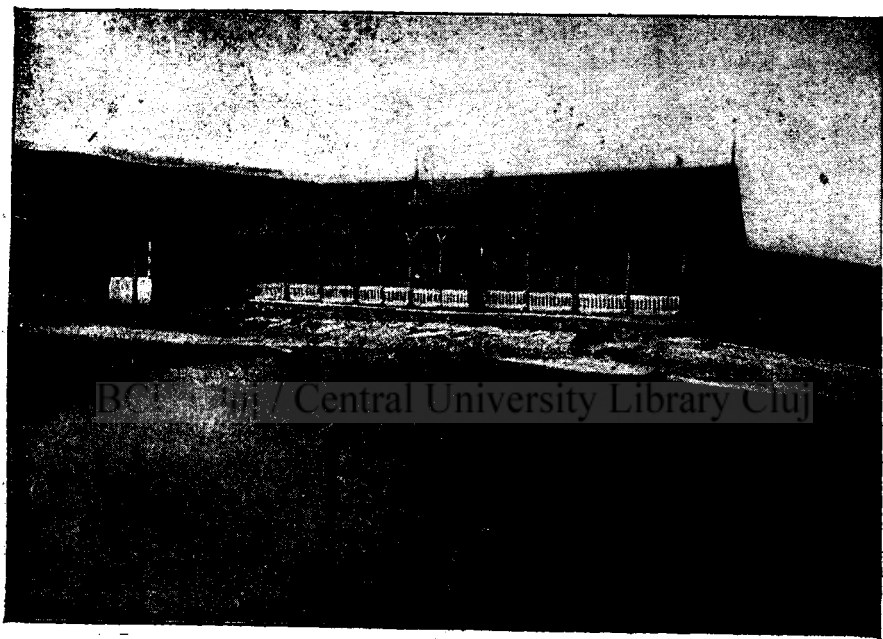
Gyógyító terem a «bánya fürdő»-ben.

Az igazgatóság mindent elkövet, hogy a fürdővendégek minél több szórakozást leljenek; számos napilap és folyóirat, kölcsönkönyvtár, tekepálya, a társalkodó teremben zongora áll a vendégek rendelkezésére. Nagy változatosságot nyújt a városból naponta tömegesen kijövő fürdőzők sürgés-forgása, kik részint gyalog, részint kocsikon jönnek; átlag 30—40 fogat fordul meg naponta, a fürdő időszak alatt a telepen. Egy Tordára jövő idegen sem mulaszthatja el a fürdőt megtekinteni. Hetenként kétszer zene van, melyet részint a polgári-, részint jóhirű cigányzenekar szolgáltat. Olykor táncszertélyt rendeznek, mely a vá-

rosi közönség mindenkori élénk részvétele mellett, rendszeren kitűnően szokott sikerülni.

Mindezekén kívül maga Torda is nem egy érdekes látnivalót nyújt; a vidéke pedig bővelkedik a legfenségesebb természeti szépségű helyekben, melyek akár pár órai, akár fél, vagy egész, és több napi kirándulásokra alkalmasak, s így bő alkalmat nyújtanak a vendégeknek a szórakozásra.

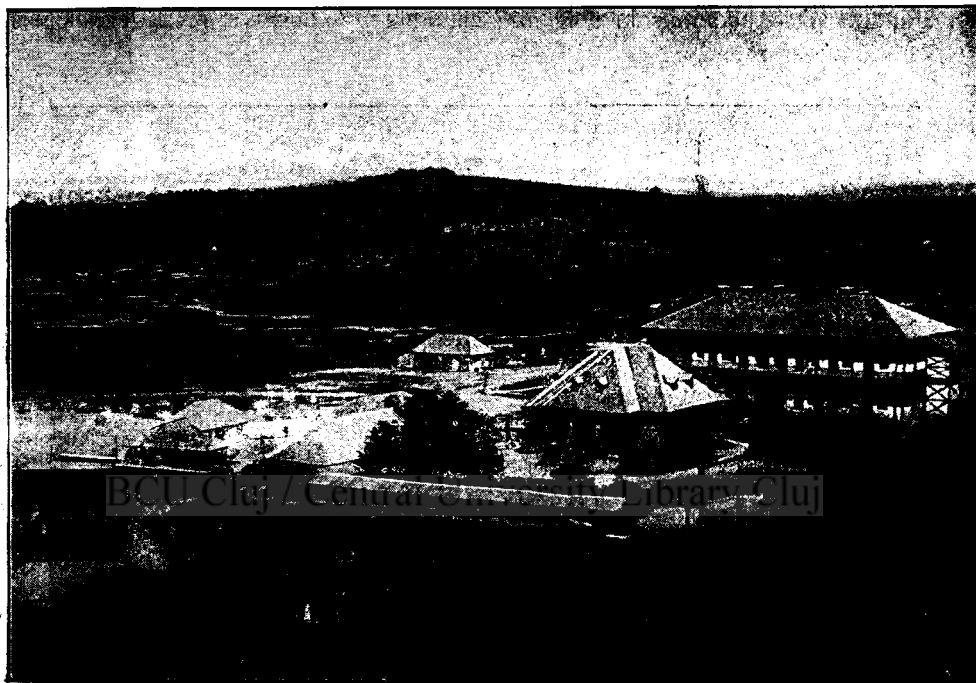
Fős melegfürdő a bányában.

A fürdő aránylag igen olcsónak mondható; az igen kényelmes összeköttetést a várossal egy folyton közlekedő társaskocsi tartja fenn.

Meg kell említenem e helyen a kincstár tulajdonát képező, s ugyancsak a város által kibérelt és kitűnően kezelt u. n. akna-fürdőt is. Ez a vároستól északra félórányira fekszik, mélyen bent egy szerfelett érdekes, régen felhagyott sóbánya telepen. Vizének sótartalma sokkal nagyobb, mint az előbbié. Itt lakóhely nincsen, csak új, kényelmes férfi és női fürdőház.

A városi sósfürdő az idei fürdő-időszak alatt rendkívül élénk volt s nagy látogatottságnak örvendett és örvend még mindig. A lakóvendégek mult évi számához képest örvendetes emelkedés konstatalható; bizony hiszem, hogy évenként gyarapodni fog eme kedves telep, mely vi-

lágírrre nem aspirál, de országos hírvé válni méltán hivatva van s növekedni fog látogatóinak száma, kik ugy a fürdő híret, mint vizének páratlan jótékony hatását, az itten töltött kedves napok emlékeinek behatása alatt, terjeszteni fogják mindenfelé.

A tordai bánya fürdő

Méltó jutalma lesz ez ama fáradhatatlan buzgalomnak, melylyel az igazgatóság — mint édes anya gyermekét — oly körültekintően ápolja és gondozza ezen új alkotását.

A KÉZDI-POLYÁNI „VENUS-FORRÁS.”

Háromszékvármegyében ősidőktől óta ismerik és isszák az u. n. Zondahegy aljában felbuzogó borvizet. Cserépkorszokban századok óta széthordották a kézdi-polyáni borvizet az egész vármegyében; kereskelmi czikké azonban csak azóta lett, a mióta Szabó Albert kézdi-vásárhelyi birtokos felismerte a világ legszénsavdusabb, legkellemesebb és rendkívül gyógyíthatásn forrás tulajdonságait, és azt 20 évre bérbe vette.

Szabó látván, hogy a fő-forrás nem ott van, hová a község két kútját építette, ezeket érintetlenül hagyván, saját felügyelete alatt egy egészen újat építtetett. Az eredmény oly bámulatba ejtette a közönséget, hogy sokan a víz természetes voltát is kétségbe vonták. Ezen minden alapot nélkülöző feltevés a víz forgalmára káros befolyást gyakorolt mindaddig, míg szakértők és fogyasztók a helyszínén *saját szemükkal nem győződtek meg ennek ellenkezőjéről.* *) *A forrás vízbőssége oly nagy, hogy naponta 30.000 üveg víznél több tölthető*; szénsav pedig ugyanazon idő alatt, egy körülbelüli való mérés szerint 6000.0000 köbczentiméter áramlik ki egy elvezető csövön a töltőház falán. Ezen a közigazdaságra nézve eddig egészen megsemmisült nagy mennyiségű, vegytiszta szénsav megsűritése is tervbe van véve.

A pompás vizet egy modern gép emeli minden szénsav veszteség nélkül a megtöltésre váró palaczkokba, és így kerül teljes versenyképes kiállításban forgalomba.

A víz részben parafadugaszos, de legnagyobb részt mégis szabadalmazott porcellándugaszos palaczkokban kerül forgalomba. Ezen utóbbi dugaszok előnye az, hogy a víz bármeddig is eltartható a nélkül, hogy mint a parafadugaszos üvegeknél gyakran előfordulni szokott, a víz szabad szénsavját elveszítené, vagy megnyálkásodnék, vagy megbűzösödne stb. A parafa teljes biztonsággal nem zárhat, mert hisz

*) Ugyanezt bizonyítja a következő bizonyítvány és nyilatkozat, mely a *Székelvföld* 75. számában jelent meg.

1. Alólirottak ezennel bizonyítjuk, hogy a kézdi-polyáni «Venus forrás» gyógyítóvize nem mesterséges víz és hozzá semmi nem adatik. Bámulandó nagy szénsavtartalma onnan van, mert a víz tükre alatt 6 méternyi mélyről emeltetik fel egy kitűnő géppel *Sinkovits Ignátz dr.* lovag, városi és kórházi főorvos, *Szentpétery Bálint dr.* operateur, körorvos, *Kovács Ferencz* gyógyszerész, *Jancsó Géza* gyógyszerész, *Molnár A. István* gyógyszerész.

2. Alólirott kijelentem, hogy ama többektől hallott, és állítólag általam is másoknak beszélt hír, mintha a *Szabó Albert* úr kézdi-polyáni «Venus víz» név alatt forgalomba hozottgyógyítóvize mesterséges volna, vagy hogy abba mesterségesen soda volna téve, minden alapot nélkülöz, mert a forrás állandó hatósági felügyelet alatt lévén, vegyelemzése és a hatóság bizonyítványa nélkül a belügyminiszterium által forgalomba hozatala sem lett volna engedélyezve; de ha engedélyeztetett volna is, ha ezen hír csak némi alappal bírna is, az a forgalomból kitalatnék. Ezek alapján a kézdi-polyáni «Venus forrás» vizét tiszta és természetes ásvány- és gyógyítóviznek jelentem ki, és a mennyiben általam magántársaságban állítólag tett megjegyzések által *Szabó Albert* úr «Venus víz»-ének hitele csorbát szenvedett volna, a felett sajnálatomat fejezem ki. Kézdi-Vásárhelyt, 1894. szeptember 18-án. *Ifj. Jancsó Mózes.* (*Bánffy Zsigmond dr., Barthos Károly, Solyom Ferencz,* mint tanuk.)

az likaősos; erről egy diffundáló készülékkel könnyen meggyőződhetünk.

A vizet *Csanády* Gusztáv dr. vegytanár elemezte; szerinte egy liter vízben van:

Magnesium carbonát	1.313	gramm.
Calcium carbonát	1.243	„
Natrium carbonát	0.493	„
Kalium carbonát	0.049	„
Lithium carbonát	0.009	„
Vas carbonát	0.173	„
Konyhasó	0.013	„
Chloraluminium	0.047	„
Chlor troncium	0.007	„
Jodnatrium	0.004	„
Aluminium sulfat	0.071	*
Calcium fosfát	0.016	„
Kovasav	0.092	„
	Összesen .	3.530 „
Szabad és f. kötött szénsav	4.271	„
Az összes alkotórészek összege	7 801	gramm.
Hőmérséklet	10 ⁰	C.

Az elemzés tanúsága szerint a „Venus forrás” egyike a kiváló lugos, vasas savanyu vizeknek, mely alkotórészének kedvező összetételénél, kellemes üdítő ízénél és jelentékeny szénsav tartalmánál fogva a savanyú vizek között méltán első helyet foglal el, mint gyógyító- és borvíz előre láthatólag nagy elterjedésnek fog örvedeni. Orvosi hatását illetőleg a megye orvosi karának két kitünősége a következőleg nyilatkozik:

„A kézdi-polyáni „Venus forrás” vize kitünő sikerrel használható az emésztő, a légző szervek és a hólyag hurutja, kezdődő gümőkór, görvélykór (skrofula), golyva, vérszegénység (anaemia), köszvény és aranyeres bántalmak ellen. Az émelygést és gyomornedv túlságos savanyúságát megszünteti, a gyomor és bélsatornában képződő nyálkát feloldja. A gyomornedv elválasztását fokozza.

Borral, vagy magára is kellemes csipős, üdítő élvezeti ital; a szomjúságot még a lázas betegségek eseteiben is erősen csillapítja s innen van hogy lázas betegek szeretettel használják.

Szénsavtartalma oly rendkívül nagy, hogy a dugó azonnal való eltávolítása után kiszabaduló szénsav a víz egy részét a palaczkból kilöki.

A szénsavval mesterségesen túltelített 16 millió palaczk forgalmu kron thali Apollinaris, melyet bizonyos bajokban (idült gyomor bajok, macacs hányás stb.) orvosaink rendelni szoktak, kitünően pótolható a „Vénus-víz” által. — *Sinkovits* Ignác dr. lovag, városi és kórházi főorvos, *Szentpéteri* Bálint dr. operateur körorvos.

Hogy a „Vénus forrás” vize a *kontinensen légszénsav-dusabb természetes víz*, melytől minden ásvány- és gyógyító-víz kellemes csipős, üdítő hatását nyeri, valamint hogy vastartalmára nézve is első helyet foglalja el, kitűnik a következő összehasonlításból:

1 liter vízben van	Vasbicarbonat	Szénsav
Spaa	0.196	1288 c. c.
Schwalback	0.042	1081 c. c.
Pvrmont	0.077	1271 c. c.
Franczensbad	0.057	1290 c. c.
Buziás	0.152	1443 c. c.
Előpatak	0.468	809 c. c.
Tusnád	0.137	1125 c. c.
Borszék	0.105	1725 c. c.
Bártfa	0.074	1209 c. c.
Homoród	0.0645	687 c. c.
Venus	0.173	2472 c. c.

A „Vénus forrás” vizének évi forgalma 200,000 palaczk. Forgalmu egyre növekedik.

Megrendelhető *Szabó* Albert bérlőnél Kézdi-Polyánban, (u. p. Kézdi-Vásárhely.)

EGYESÜLETI ÉLET.

A KÖZPONTBÓL.

Nyári közgyűlés Radna-Borbereken.

1894. szept. 2-án. —

1. Radna-Borbereken.

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület első vidéken rendezett közgyűlését Radna-Borbereken tartotta meg szeptember hó 2-án. Az egyesület vezéregyéniségei és a hozzájuk csatlakozott egyesületi tagok szept.

hó elsején estvére Ó-Radnára érkezve, a radna-borbereki osztály vezetőse és tagjai által a legmelegebb fogadtatásban részesültek. Az érkezett vendégek elszállásoltatván, esti 8 órakor Molnár Lajos vendéglőjében ismerkedési estélyre gyülekeztek össze, hol is majdnem éjfélig a legfesztelenebb kedélyhangulattal töltötték az időt, lelkesedve, lelkesítve egymást szellemes pohárköszöntőkkel. Másnap reggel, *Guzmán* János bányafőnök bájos leánya, *Mella* által gyopárból és nemzeti szalagból készített jelvényekkel fölékesítve, kocsikon diszes sorban vonultak fel a tagok Borberekre, a közgyűlés színhelyére, hova megérkezvén, első sorban a fürdőberendezést tekintették meg. Azután az egyesület vendéglője éttermében foglaltak helyet, hol a közgyűlés részben tartatott. Nem voltak sokan, de mindazok, a kik részt vettek e gyűlésen, tanujelét adták annak, hogy mindannyian egy olyan lelkes csapatot képeznek, melynek működésétől a siker, a győzelem el nem maradhat.

Jelen voltak: *Feilitzsch* Arthur br. társelnök, mint közgyűlési elnök; a központi választmányból *Radnóti* Dezső főtitkár, *Gergely* Albert dr., *Páter* Béla választmányi tagok. A kolozsmegyei osztály részéről: *Mannsberg* Sándor br. alelnök, *Gámán* József dr., osztálytitkár; a szilágyvármegyei osztály részéről: *Zilahi Kiss* Ernő dr.; a radna-borbereki osztály képviselőjében: *Guzmán* János elnök, *Aladics* Emil alelnök. Továbbá: *Zagyva* Mihály, *Kronenfeld* Ernő, *Fizéli* Sándor, *Bodor* Gyula, *Hunyadi* Imre dr.; *Geist* Dániel, *Bercse* Gyula osztálytitkár, *Haupt* Frigyes, *Pinczés* Ferencz, *Bányai* János id., *Karácsonyi* János ifj., *Sturavits* Antal, *Bedő* Dénes, *Guzmán* László, *Balázs* József beszterczei ref. lelkész a *Besztercze* szerkesztője stb. stb.

A közgyűlés lefolyásáról adjuk a következőket:

Feilitzsch Arthur br. az egyesület társelnöke, mint közgyűlési elnök, megnyitójában jelezte, hogy a jelen közgyűlés az első, melyet az egyesület vidéken tart, minek oka az, hogy az egyesület még mindig küzd a kezdet nehézségeivel. Az egyesület küzdelemmel bár, de a győzelem biztos reményével halad előre. Rövid működése alatt is olyan sikerekre hivatkozhatik, melyek páratlan mozzanatokat tüntetnek fel az egyesületi életben. Ilyen siker volt különösen az, a melyet az egyesület a „Memorandum-per“ folyama alatt Kolozsvárt elért midőn az ezen alkalomból Kolozsvárra özönlött más ajku polgárokat az egyesület barátságosan fogadta, azoknak testvér kezet nyújtott és így páratlan módon dokumentálta azt, hogy hazánkban a nemzetiségi gyűlölet minden alapot nélkülöz, hogy az a sok rágalom, melylyel nemzetünket illették, teljesen méltatlanul intéztetett ellenünk, mert, van erő a magyar társadalomban, mely fennköltségénél és ak-

czíóképességénél fogva hivatva van a vezérszerepre, hivatva van arra, hogy hazánkat, mint kulturállamot tarthassa fön­n a művelt álla­mok sorában. Az egyesületnek sikerült azt az aknamunkát, mely álla­munk ellen tervszerűen intéztetett, feltárni a világ előtt és a maga ér­tékére leszállítani. Egy másik kimagasló mozzanat az egyesület életé­ben az az országos mozgalom, melyet az egyesületi erő szervezése és fokozása céljából megindított, és a mely osztályok felállításával az egész ország behálózására törekedvén, reménységet nyújt arra, hogy az a lobogó, melyet az E. K. E. kibontott, diadalra fog vezetni, annyival inkább, mert az egyesület nyílt sisakkal küzd, békés magatar­ tást követ, minden­kiben e hazaföldön testvérét öleli keblére, a magyar nemzet, a magyar állam megtagadása nélkül. Végül buzdítva, lelkesítve a tagokat összetartásra, lankadatlan kitartásra, a közgyűlést megnyitotta.

Az elnöki megnyitót a közgyűlés éljenzéssel fogadván, elnök indítványozza, hogy a jegyzőkönyv hitelesítésére *Guzmán János* és *Zi­lahi Kiss Ernő* dr. kéressenek fel, a jegyzőkönyv vezetésével pedig *Bodor Gyula* bizassék meg. Az indítvány helyesléssel elfogadtatott.

Ezután *Radnóti Dezső* az egyesület főtitkára bejelentette, hogy *Bethlen Bálint* gróf elnök elfoglaltsága miatt kimentette elmaradását, úgyszintén *Bethlen András* gróf tiszteleti elnök is, ki Bethlenből a közgyűlésnek meleg üdvözetét küldi. Üdvözeteket küldöttek továbbá: *Hoitsy Pál* országgyűlési képviselő, a székesfővárosi osztály alelnöke; *Zakariás János* ügyvéd a *Brassói Magyar Ujság* szerkesztője, központi választmányi tag, és a brassói osztály jogtanácsosa. Távirati üdvözeteket küldöttek: *Siegmeh Károly* a Magyarországi Kárpát-Egye­ sület keleti kárpátok osztályának alelnöke; továbbá a szilágy-, tordai-, alsófehérvármegyei stb. osztályok.

Sok tekintetben igen fontos és érdekes az az üdvözőlő levél, melyet *Römer Gyula* a szász Kárpát-Egyesület brassói osztályának elnöke intézett *Feilitzsch* Arthur báróhoz, mint az E. K. E. társelnökéhez. A levélből láthatólag a testvér-egyesület teljesen ugyanazokat a célokat szolgálja, mint az E. K. E. Kitűnik a levélből az is, hogy a szászok kö­ zött a tulzó szász lapok daczára nem idegen az a békés és vonzó irányzat, melyet az E. K. E. hazarészünkben megindított. A levél így hangzik:

„Igen tisztelt elnök Ur! A folyó évi szeptember 2-iki kirándulás­ sal kapcsolatos közgyűlésre szóló külön meghívóért fogadja legőszin­ tébb köszönetemet. A szives meghívásnak a beállott tanévre való te­ kintettel eleget nem tehetvén, engedje meg, hogy ez alkalomból egy pár megjegyzést tessek. A magam részéről a mi Siebenbürgischer

Karpathen-Verein-unknak hármasközösségét abban látom, hogy területünk lakói előtt a lehető legnagyobb mértékben megnyissuk a természeti szépségekben gazdag Erdélyrészt, hogy az idegen turista forgalmat Erdély felé irányítsuk, hogy végre a mindnyájunkat átölelő fenséges természet kebelén a különböző nyelvű lakosság közt a barátságot és egyetértést előmozdítsuk. Tudván pedig azt, hogy a méltóságod bölcs vezetése alatti E. K. E. ugyanezeket a célokat szolgálja, bátor kódotam egyesületének ez irányú tevékenységét és eredményeit a mi területünkön is nyíltan hirdetni, és a mennyiben brassói osztályunkban is előhozattak, lehetőleg támogatni. Bizton remélve, hogy az E. K. E. radna-borbereki közgyűlése is ugyanilyen hazafias és mély hazaszeretetből kiindulva irányban fog működni, vagyok stb. Brassó, aug. 28-án *Römer Gyula*, a Siebenbürgischer Karpathen-Verein brassói osztályának elnöke. — Az üdvözlések bejelentését közgyűlés éljenzései fogadják.

Elnök indítványozza, hogy *Bethlen Gábor* grófot az Emke elnökét, mint a kinek köszönhető első sorban az E.K.E. megalakulása és életképessége, és *Eötvös Loránd* bárót, a Magyar Turista-Egyesület elnökét, a ki folyton meleg érdeklődéssel kíséri az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület működését, válassza meg a közgyűlés tiszteleti tagjaiul. A közgyűlés általános lelkesedéssel egyhangulag elfogadta az indítványt.

Örömmel jelentette ezután a főtitkár, hogy az egyesület alapító és rendes tagjai sorába 30—200 frt alapítói díjjal belépett 20 vármegye és kisebb adományozásokkal 54 község, melyek között több oláh lakos is szerepel. E bejelentéseket a közgyűlés tudomásul véve, utasította a központi választmányt, hogy a vármegyéket és községeket ossza be osztályokba, az adományokat pedig nyugtázza.

Elfogadtatott továbbá a főtitkárnak amaz indítványa, hogy oly helyeken, a hol az osztályok még szervezés alatt állanak, hatalmaztassék fel a központi választmány ideiglenesen ügyvivők kinevezésével, a megalakuláskor fenntartatván az osztályok autonomikus joga a szabad választásra nézve.

Ezután *Radnóti Dezső* egyesületi főtitkár terjesztette elő kimerítő jelentését, melyből kiemeljük a következőket :

„Igen tisztelt közgyűlés!

A f. év január 12-én megtartott rendes téli közgyűlés határozata következtében gyűltünk össze ide, hogy a folyó évben, egy második nyári közgyűlésben beszámoljunk osztályaink szervezéséről és tevékenységéről, minthogy az alapszabályszerű különböző elnöki, titkári

és pénztári elszámolások már a fent említett téli közgyűlésen letárgyaltattak.

Mielőtt azonban az osztályok jelentéseit, melyek e közgyűlés elé utaltattak, habár röviden is előadnám, engedje meg az igen tisztelt közgyűlés, hogy főtktári jelentésképen a közgyűlés idejéhez mérten csak vázlatosan azt a munkaprogrammot részletezzem, melylyel egyesületünk a jövőben osztályszervezési akcióit folytatni fogja.

Ez az akció, mélyen tisztelt közgyűlés, alapja leend egyesületünk jövő fejlődésének és megizmosodásának, mert egy egész országra kiterjesztett erős, jól organizált osztályhálózat emelendi fel egyesületünket országos egyesületté és keltendi fel minden vidéken iránta az érdeklődést.

Jogunk arra, hogy tulajdonképen területünkről az anyaállamba is kiterjeszkedjünk, meg van *céljaink nemzeti szükségességében, feladataink hazafias és közérdekű fontosságában*. Egyetlen rokonegyesület sem ölel fel feladatai közé olyan, a nemzeti életbe vágó közkérdést, mint egyesületünk. És éppen ezért valósággal csak sajnálnunk lehet, hogy ez az egyesület, melyre már régen szükség volt, nem alakult meg hamarabb. Most nem kellene újsággként hangoztatni, hogy mi a természet szépségeit hirdetjük; hogy mi a természet ölen a béke és szeretet hívei vagyunk; hogy programmunk a társadalmi életbe belevenni az egymás megértés, az egymás iránti tisztelet és becsülés érzelmeit; hogy célunk a testvéries közeledéssel és bizalommal a más ajku honpolgárokat megnyerni a magyar állameszmének; hogy együttesen, közös munkával kívánjuk ez országrész természeti kincseit mindnyájunk javára kiaknázni; hogy értékesíteni akarjuk közzgazdaságunk fejlődésére országrészünk gyönyörű belhegyeit, fürdőit, ásványvizeit; hogy fürdőzés, szórakozás, üdülés stb. végett ide vonzani szándékunk az anyaállambeli lakosságot és a mennyiben lehet a külföldöt is és hogy végül a vállalkozó tőkének elhelyezést kínálunk a parlagon heverő természeti kincsek megmunkálására stb.

Olyan program ez, mélyen tisztelt közgyűlés, mely maga is képes kiszélesíteni egyesületünk szűkre szabott kereteit és helyet és részt kér magának az ország minden vidékén. Ez adta meg a jogot nekünk, hogy miként említém, egy olyan osztályhálózattal szőjjük be az egész országot, melylyel a legnagyobb fokú munkásságot fejtven ki, törekedjünk a program minden pontjának megvalósítására.

Országrészünkben az osztályhálózatnak mindaddig, míg a kezdet nehézségein túl leszünk, természetesen a közigazgatási beosztáshoz kell hogy simuljon. Azonban a fejlődés folyamán erdélyrészi osztályaink

az illető vidék helyrajzi, földtani és néprajzi arculata alapján kell, hogy átalakuljanak. Az anyaállamban ellenben ilyen beosztásra nincs szükség, úgy szintén nincs a külföldre vonatkozólag sem.

Ha most már felosztjuk fejezetekre az osztályokat, három csoportot állapíthatunk meg: u. m. I. Erdélyrészi; II. Anyaállambeli és III. Külföldi osztályokat.

Az erdélyrészi osztályokra a teendőknek főrésze jut. Ezek az osztályok az egyesületnek szíve, lelke; e nélkül a fő, a központ, érezni, cselekedni nem tud. Épen ezért az erdélyrészi osztályok szervezésére a legnagyobb gond és figyelem fordítandó. A vezető embereket jól kell megválogatnunk, minden tisztásra munkás és lelkiismeretes embereket kell választanunk. Az osztályba életet, elevenséget kell öntenünk. Foglalkoztatnunk kell folytonosan, hogy el ne aludjanak. Ez osztályok véleményező és végrehajtó közegei a központnak és területükre vonatkozólag autonom hatáskörük van.

Az anyaállambeli osztályok már inkább az anyagi erő összehozásában működnek közre. Úgyszólván véredényei az egyesületnek. Adják az életnek az erőt, szervezik az anyallamból ide a társas kirándulásokat, hirdetik Erdély szépségeit és gondot fordítanak arra, hogy a külföldre való utazás helyett a közönség Erdély felé irányíttassék.

A külföldi osztályok már magasabb közgazdasági érdekek szempontjából szervezendők. Céljuk az erdélyrészi fürdőknek forgalmat csinálni, ásványvizeinek piacot teremteni, illusztrált ismertetésekkel a különböző nyelvű lapokat ellátni és általában a külföldön ország-részükről iránt szimpátiákat kelteni.

A közgyűlés rövid idejére való tekintettel csak egyes jelentősebb mozzanatokban fogom az ily czéllal már megalakult vagy szervezés alatt álló osztályokat ismertetni, mely egyszersmind jelentés is azokról.

1. *Bécsi osztály.* Szervezés alatt. Külön szervező irodája van. Közvetít már most is ásványviz megrendeléseket. Intézője *Papp György* választmányi tag.

2. *Székesfővárosi osztály.* Elnöke *Andrássy Tivadar* gr. 1893-ban alakult, van 170 tagja. Tevékenységének első gyümölcse a központ által kiadott *Milyen ásványvizet igyunk?* című munka, melyet az osztály egyik alelnöke *Hankó Vilmos* dr. épen a székes-fővárosra való tekintettel írt meg. A különböző egyesületi gyűléseken rendszerint a központ képviselője. A napi- és szépirodalmi sajtóban ismertetéseket tett közzé. Részt vett az ezeréves kiállítás ügyében a közművelődési egyesületek által összehívott értekezleten. Nagyszabású akciózt a jövő évben fejtend ki.

3. *Bihari osztály.* A mennyiben a Bihari Kárpát-Egyesülettel a fuzió nem létesülhet, itt is külön szerveződünk. Szervező K. Nagy Sándor törvényszéki bíró és Osterlamm Győző erdőfelügyelő.

4. *Alföldi osztály.* Szervezés alatt. Magában foglalandja Arad-, Csanád- és Békésvármegyéket. Szervező Fetter Géza m. á. v. felügyelő.

5. *Szatmárvármegyei osztály.* Földrajzilag Erdélyhez tartozik és így több jogosultsággal egyesületünk alakíthat itt osztályt.

6. *Alsófehérvármegyei osztály.* Elnöke Csátó János kir. tan. alispán. Kezelője a detonatai menedékháznak. Rendezett a Tyejára kirándulást. Tagok száma 200.

7. *Brassóvármegyei osztály.* Legrendezettebb osztályunk. Elnöke Orbán Ferencz. Most építi 1220 frt költséggel a kis-királykői menedékházat. A tél folyamán sikerült felolvasásokat és estélyeket tartott. Fentartja a szász Kárpát-egyesület brassói osztályával a barátságos viszonyt. A testvéregyesület osztályának elnöke és alelnöke a mi osztályunknak választmányi tagjai.

8. *Beszterczenaszódvármegyei osztály.* Szervezése iránt többször tettünk kísérletet. Ideiglenesen ügyvivő Benedek János igazgató.

9. *Radna-borbereki osztály.* Az egyesület legnagyobb alkotásának, a radna-borbereki fürdőnek kezelője. Óriási tiszteleti munkával tette lehetővé a fenséges pont kiépítését. Elnöke Guzmán János bánya- és kohó-főnök, ki valóságos önfeláldozással vezette az osztály ügyeit.

10. *Csikvármegyei osztály.* Szervező Becze Antal alispán. A tél folyamán fog megalakulni.

11. *Fogaraszódvármegyei osztály.* Szervező Tübbald Mihály kir. járásbíró. Tavaly képviselte a központot a szász testvér egyesület közgyűlésén.

12. *Háromszékvármegyei osztály.* Elnöke Pötsa József főispán. Ez osztály kezdte meg a kirándulások rendezését. Építi a szent-annai menedékházat. Tagok száma 150.

13. *Hunyadvármegyei osztály.* Elnöke Jósika Lajos br. Az egész vármegye járásokként alosztályokra van felosztva. Népes kirándulásokat rendezett.

14. *Marostordavármegyei osztály.* Elnöke Gyöngyösi Béla erdőfelügyelő. Szováta mellett tervez menedékházat.

15. *Szász-régeni osztály.* Szervezés alatt.

16. *Szilágyvármegyei osztály.* Elnöke Zeidler Károly p. ü. igazgató. Rendezett kirándulásokat. A Meszesen menedékházat épít.

17. *Kolozsvármegyei osztály.* Elnöke Szádeczky Lajos, alelnöke Mansberg Sándor báró, titkára Gámán József dr. A legmunkásabb osztály. Kirándulást rendezett a Vlegyászára, Dobrinra, Királyhágóra stb. Csi-

nálta a kányafői messzelátót, rendezte a Szent János kút környékét, jelző táblákat állított fel, kiadta a *Kolozsvári Kalauzt*. Tagok száma: 400.

18. *Tordaaranyosvármegyei osztály*. Elnöke *Bethlen Géza* gr. főispán. Épített a tordai hasadékhöz menedékházat, és a hasadékon át járható gyalogútat. Rendezett a menedékház felavatásával kapcsolatosan Toroczkóra és a tordai hasadékba országos kirándulást.

19. *Szolnokdobokavármegyei osztály*. Szervező *Kornis Viktor* gr.

20. *Szebenvármegyei osztály*. Az idén alakult. Elnök *Elischer József* tank. főigazgató. Fontos hivatása e ponton a szászokkal való testvéries viszony fentartása.

21. *Udvarhelyvármegyei osztály*. *Ugron János* alispán a szervező. A bizottság elnökének értesítése szerint a folyó hóban tartja alakuló gyűlését.

Ime, mélyen tisztelt közgyűlés, egy vázlat fiókválasztmányunkról, mely természetesen fokozatosan fejlesztendő, bővitendő és szaporítandó. Még ugy szólván csak a kezdet kezdetén vagyunk, de már az erősebb osztályok életében felcsillámlik egy-egy maradandó alkotás, egy-egy fontosabb intézkedés és előre látjuk, hogy az osztályok elvensége következtében miként dőlnek le a válaszfalak a társadalmi életben, miként nyer jogczímet egyesületünk lobogój. bevonulni mindenhova, a hol a békére és szeretetre fogékony hazafiakra talál.

Fel tehát, lobogtassuk ezt a hódító ultra szánt dicsőséges zászlót, lengjen az büszkén ormok alatt, bérczek fölött és a kit lengése megérint, legyen az a mienk, a magyar hazáé!

Közgyűlés a jelentést örvendetes tudásul veszi és az osztály szervezés további munkájával az elnökséget megbizza.

Az egyesület a milleniumi kiállítás alkalmával Budapest székes fővárosba nemzetközi turista kongresszus egybehívását tervezvén, elnök indítványára kimondotta a közgyűlés, hogy a tesvér-egyesületek központi és vidéki elnökségeiből és titkáraiból egy előkészítő bizottság szerveztessék, mely felhívásokat bocsásson ki a hazai és külföldi hasonló egyesületekhez a csatlakozás céljából s kidolgozandó tervétét juttassa a kereskedelmi miniszter kezeihez.

Azon tapasztalatból folyólag, hogy az egyesület szellemi és erkölcsi megerősödése jelenben sem halad oly léptekkel előre, a mint azt a kitűzött cél fontossága megkívánná, elnök lelkes hangú beszédében amaz indítványt terjesztette elő, hogy az egyesületi tagok sorába a minden szépért és nemesért lelkesedni tudó nők is vonassanak belé s e célból bizassék meg a központi választmány egy meleg hangon írott felhívás szerkesztésével és annak szétküldésével, hogy abban a

hazafias működésben, melyet az egyesület végez, tagok és adományok gyűjtésével hölgyeink is részt vehessenek. Az indítvány elfogadtatván, elnök a közgyűlést $\frac{1}{2}$ 9 órakor felfüggesztette és folytatását a Korongyos tetőre tűzte ki.

2. A Korongyos tetőn.

Elnök üdvözli a kirándulás fáradalmaitól vissza nem rettent, de a közgyűlés újabb helyén, a szabad természet ölen is megjelent összes tagokat s a gyűlést ismét megnyitja.

Főtitkár jelenti, hogy a belügyminiszterhez segélyezés iránt kérés lett felterjesztve, de segély nem adatott. Javasolja egy indokolt kérés benyújtását a kormányhoz, melyben időszaki segélyezés kéretnék az államsorsjátékoknak kulturális célokra kiosztani szokott jövedelméből. — A javaslat elfogadtatván, végrehajtásával a központi választmány bizatik meg.

Gámán József dr. előadja, hogy egyesületünk hivatalos levelezésére az állam által kivételesen és egy évre adott portómentességi kedvezmény a folyó évben lejár. Indítványozza, hogy indokolt felterjesztésben kérjük, miszerint közművelődési szempontból e kedvezmény jövőre állandóan és megszorítás nélkül adassék meg. — Az indítvány helyesléssel fogadtatván, elnök javaslatára a közgyűlés határozza, hogy *Bethlen* - Bálint gróf távollevő egyesületi elnök kéressék fel az állandó portómentesség kieszközlésére.

Gergely Albert dr. ügyvéd, választmányi tag, kéri a közgyűlést, hogy az elnökségnek az egyesület felvirágoztatása érdekében kifejtett tevékenységeért, lankadatlan ügybuzgalmaért elismerését és köszönetét jegyzőkönyvileg örökítse meg. — A közgyűlés lelkesült éljenzés mellett fejezi ki az elnökségnek teljes bizalmát, elismerését és jegyzőkönyvi köszönetét.

Főtitkár az előbbi pont alatt megszavazott elismerést és bizalmat úgy az elnökség, mint a maga nevében is megköszönve, kéri, hogy viszont a radnaborbereki osztálynak a barátságos, szíves fogadtatásért szintén jegyzőkönyvi köszönet szavazzassék. — A köszönet egyhangúlag megszavaztatván, elnök indítványa folytán határoztatik, hogy az jegyzőkönyvi kivonatban fejeztessék ki, illetve közöltessék.

Fizéli Sándor előadja, hogy az egyesület által fenntartott radnaborbereki fürdő felvirágzásánál a jó zenekar fenntartása figyelembe veendő tényező: javasolja, hogy zenealap létesíttessék. Elnök indítványozza, miszerint a kérdés megoldása az elnökségre

bizassék, hogy ez multságok rendezése stb. által a tényleg szükséges zenealaphoz a kellő pénzösszeget szerezzék be. — Az indítvány elfogadtatik s megbizva a közgyűlés az elnökséget, hogy ennek értelmében járjon el s a jövő közgyűlésnek az eredményt jelentse be.

Főtítkár kéri a jövő évi közgyűlés helyének megállapítását.

Fizély Sándor választmányi tag a radnaborberek-i osztály nevében meghívja a közgyűlést jövő évre Borberekbe. — A meghívás köszönettel vétetik s határozatba megy, hogy a mennyiben lehetséges lesz, a jövő közgyűlés Radna-Borbereken az egyesület fürdőjének megnyitása alkalmával tartassék meg.

Több tárgy nem lévén, elnök köszönetet mond ugy a besztercei képviselőségnek, valamint a radnaborberek-i, szilágyvármegyei stb. osztályok képviselőinek, és az összes tagoknak megjelenésükért s a gyűlést bezárja.

Az E. K. E. közgyűlése alkalmából.

A közgyűlés alkalmából a következő vezércikk jelent meg a *Beszterczében*.

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület negyedik közgyűlését, vármegyénk területén Radna-Borbereken, az egyesület tulajdonát képező fürdőben, szeptember hó 2-án fogja megtartani.

Eltételezve amaz általános hazai érdekektől, a melyek védelmére és fenséges céloktól, melyeknek megvalósítására ez egyesület alakult, egyedül ama körülmény, hogy annak vezérlő férfiai és tagjai vármegyénkben fognak összejőni, hogy számot adjanak a lefolyt évben kifejtett munkásságukról, nemcsak indító okot nyujt, sőt egyenesen felhív, hogy a közelgő közgyűlés alkalmából, ez egyesülettel különösből is foglalkozzunk.

Napjainkban, a midőn a „turistaság“ világszerte közkedveltségnek örvend, hazánkban a hasonló célból alakult egyesületek sokszoros mértékben kötelességünk melegen fölkarolni és az erők tömörítésével támogatni. Egyfelől azért, mert míg a külföldiek hazájuk iránti ragaszkodásból, lelkesedésből első sorban annak földjét és népeit, mintegy önkéntelenül megismerni ösztönöztetve érzik magokat; addig nálunk azok is, kik vagyoni helyzetükből kifolyólag ugyanezt tehetnék is, még ma is inkább a külföld, mint saját édes hazánk megismerésére törekednek; úgy, hogy bizonyos szegyenérzettel keli bevallanunk, hogy honfitársaink túlnyomó nagy része, részletesebben még azon vidéket sem ismeri, a hol leélni sorsa e különben is rövid földi életet. De másfelől melegen kell üdvözlönnünk és fölkarolnunk a hazai ilyen egyesületeket különösen azért, mert itt a haza földének megismerésével elválaszthatlan kapcsolatban áll hazánk különböző népeinek és ezek sajtóságainak megismerése is. Ez pedig, ha valahol fontos érdek, ha-

zánkban valóban az. Mert úgy vagyunk meggyőződve, hogy hazai népességünk kebelében az egységmindezideig azért sem volt megvalósítható, hogy az egyes országrészek lakói évszázakon át egymástól elszigetelten éltek, egymást nem ismerték s ennél fogva az érintkezés folytán keletkező kölcsönhatás alól ki voltak vonva, miből könnyen felfogható az az idedenkedés, melyet egymás iránt, különösen a különböző nemzetiségűek éreznek. És úgy hisszük, hogy nem tulozunk akkor sem, ha kinyilatkoztatjuk, hogy nemzetiségeink egymás iránti idegenkedésének tápanyagot egyes önérdéküket kereső izgatók leginkább ezen ok miatt képesek el nem tagadható sikerrel nyújtani.

Ezek alapján, eltekintve az eddig fennállott hasonlózélu egyesületektől, örömmel kellett és kell üdvözölnünk az E. K. E. megalakulását és rövid fennállása óta folyton előre haladó megizmosodását. Érdeket kelteni hazánk népében hazaföldünk természeti szépségei és nevezetességei iránt, főként, ha ezekhez történelmünknek egy-egy darabja is csatolva van; megismerni és megismertetni egymással e hazaföld lakóit; ápolni és fejleszteni ezek által az összetartozás érzetét, az egymás iránti szeretetet és megvalósítására törekedni a „testvériesülés“ kölcsönösen boldogító eszméjének; ápolni és fejleszteni mindezek összességében az őszinte hazaszeretet szent tűzét, hogy mind erőteljesebben lobogtatván az égi lángot, annak tűzében olvadjon egybe minden szív és minden lélek: oly magas érdeket érintő czél ez, mely ellenállhatatlan erővel mindenkit sorompóba hiv, a kit hazánk sorsa és jövője érdekel! És van-e, lehetne-e olyan tagja e hazaföld lakóinak, kinek szive meg nem dobbanna, lelke föl nem hevülne, midőn hazánk jövődjéről van szó?! Nem azokról beszélünk mi, a kik lidérczfény után szaladva reménykednek, hogy elérik az idvesség azon országát, melyet fölizgult képzelődésük, mint az Alföld a délibábot, elérhető közelségben tüntet fel; azokról sem beszélünk, a kik hallgatják a mámorító beszédek, melyek csengő-bongó hangjaikban képviselik az emberi lélek határát tullépő képzelődés szülte jövő zenéjét és mennek minden magasabb értelem, minden bensőbb érzelem nélkül, a merre történetesen éppen vezetnek; mert mi tisztában vagyunk ama fény után szaladók sorsával, mert mi nem vagyunk hajlandók vakoknak beszélni a szinek pompájáról és a siketeknek a hangok fenséges hármóniájáról! Mi azokról beszélünk, a kiknek szívök, értelmök teljes mértékben helyén van; a kik, ha esetleg nem látnak és nem hallanak is tisztán, de miképen a fejlődésre képes növény ellent nem állhat a napfény növesztő és termékenyítő hatásának: képesek fölérezni az igazság föltétlenül győzedelmeskedő erejét úgy a szavakban, mint a cselekedetekben!

Szegény hazám! a középkor legsötétebb évszázai volnának méltók tehozzád, ha ez utóbbiak nem sokszorosán tulnyomó részét képeznék gyermekeidnek, kik rajtad és belőled táplálkoznak, ki egy év-ezer óta voltál és vagy földé a folyton fejlődő és erősbödő szabadság és felvilágosodás szellemének!! Nem, nem! nincs e hazaföldnek egyetlen gyermeke, ha szívéhez és értelméhez el van találva az ut, hogy homlokáról le ne sugározzék az öntudatos és törhetetlen elhatározás,

hogy szemeinek fölgyult tüzéből ki ne lövellne lángja az önfeláldozásra is kész honszerelemnek, midőn hazánk és édes mindnyájunk jövődjéről van szó!!!...

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület e fenséges czélt tartva szeme előtt alakult meg és ilyen irányban folytatja, mindinkább fokozódó erővel munkásságát. És a miképen mindenütt, a hol önzetlen, magasatos czélokról, fenségesebb eszmék megvalósításáról van szó, ott settenkedik a rágalom, a gyűlölet; ezeknek nyilait ez egyesület sem kerülhette ki és nem fogja kikerülni jövőre sem. De ha egy darab felhőcske, legyen bár még oly sötéten haragos is, eltakarná talán a napot, kételkednék-e azért valaki, hogy nem lesz többé napfény? Ilyen napfény a magasabb czélokért, eszmékért hevülő lelkesedés! Ezen lelkesedésben van legyőzhetetlen ereje az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek is!

Föl, föl azért mindnyájan! Tömörüljünk, seregeljünk az egyesület zászlója körül mindannyian; mutassuk meg, hogy nincsen idegenkedés közöttünk, de mint ugyanazon jogu állampolgárok között, őszinte testvéri szeretet lakozik és egy tűz, egyaránt ég sziveinkben mindnyájunkban: a honszerelemé, melynek nemzedékről-nemzedékre, évszázakról-évszázakra mindig erősebb, hevítőbb a lobogása, lángja! Vegyünk részt minél többen annak közgyűlésén, ott künn, a szabadban, a természet fenséges templomában. Mutassuk meg, hogy őseink pogányságából nincsen bennünk a legkisebb vonás, hogy mi a *szeretet vallásának* vagyunk követői.

Ott fõn a Korongyos tetõjén, egy kérdõjel van fölülva! Így, vagy úgy felelnünk kell arra. Lelkünk mélyen ott zsong ama kérdés... Aztán borongó gondolatok röpkednek körül, mignem szívünk teljességébõl üdvözöljük az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületet és annak közelgõ közgyűlését, mert mind inkább erõsbõdik meggyõzõdésünk, hogy annak áldásos mûködésére felette nagy szükségünk van.

A VIDÉKRÕL.

1. Az alsófehérvármegyei osztály közgyűlése.

— 1894. szept. 15-én. —

Az E. K. E. e vármegyei osztályának életében a szept. 15. és 16-iki napok kellemesen emlékezetesek maradnak. E két napon adott számot derék, fiatal osztályunk egy lezajlott év munkásságának eredményéről s mi, kik e két nap változatos eseményeinek tanúi voltunk az egyesület iránt érzett igaz rokonszenvünknek és elismerésünknek adózunk azzal, mikor a lefolyt gyűlésről itt és a kiváló sikerü kirándulásról más helyen beszámolunk. Hisz úgy vélem, szolgálatot teszünk ezzel a tisztán társadalmi alapokon nyugvó kárpát-egyesületi közgyűlésnek is,

mely örvendetes fellendülésében, fejlődésében és népszerűségében még is csak érdekléssel bírhat ama tagokra, kik a képzelt erős fáradalmaktól és hidegtől visszarettenve, sajnálatunkra távol maradtak s ma szemben azon anyagi áldozatokkal, melyeket osztályunk maradandó céljaira évenként oly készséggel hoznak, be kell érjék e szellemi kirándulás sovány élvezetével.

No, de fődolog, hogy mi gyulafahérváriak aktivusok voltunk. Az osztály fennállása óta először irányult annak főfigyelme Nagy-Enyedről fejedelmi városkánk felé s ez nekünk, bár mostanában a sűrű magas miniszteri látogatások következtében meglehetősen elkényeztetve lettünk, mégis igen jól esett.

Kitünő példa rá, hogy erős kezű és fejű, különben igen derék polgármesterünk is hűtlen lett a polgármesteri hivatással járó kényelem szeretetéhez s a turistasági eszméknek — szívvel, lélekkel és lábbal oly kitarással hódolt, hogy megirigyelhette volna akár *Téri* Ödön dr. királyi közjegyző tisztelt barátunk is, ki a Kárpátügy iránti meglehetősen érdeklődésének a gyűlésben is élénk tanujelét adta, miként biztosra veszem, hogy jövőre, ha szerinte „nem az utolsó órában“, tudniillik csak 3 nappal előbb nyerend értesülést a kirándulásról, ő kétségkívül első rendű hegymászók közé fog tartozni. Tény tehát, tisztelt szerkesztő ur, hogy Gyulafahérvár intelligens lakossága igen méltányolta, hogy a Kárpát-egyesület megyei osztályának intézője, szives meghívás folytán ez évben városunkban ülésezett s bárha *Csató* János kir. tanácsos, alispán, az osztály ügybuzgó és tapintatos elnökének óhajára a szokásos ceremóniális fogadtatások elmaradtak, mindazonáltal az udvarias *Novák* polgármester mintegy tizedmagával szives Isten hozottal fogadta a szombat d. u. 2 órai személyvonattal a pályaudvarunkba érkező vendégeket. A vendégek sorában *Csató* elnök alispánon kívül ott láttuk a vármegye jól ismert oszlopos férfait: *Török* Bertalan, *Gáspár* János, *Horváth* Miklós, *Werner* Gyula dr. és *Varró* László dr. urakat, id. és ifj. *Brencsán* Gézátt nejevel (Budapestről) és *Török* Bertalanné ő nagyságát. A gyönyörű verőfényes délután kecsegtető hatása alatt, vidám hangulatba érkezett turista-társaság a barátságos üdvözlések után, kiki a maga előzőeken házi gazdájával a városba hajtattott s a gyűlés kezdetéig, d. u. 4 óráig még rendelkezésére állott időt részben látogatásokra, s részben a város szebb pontjainak megtekintésére használta fel. Pontban 4 órakor a városház nagytermében mintegy 30--40 főből álló válogatott közönség gyűlt egybe. *Csató* János alispán elnöki székét elfoglalván és a szép számmal egybegyűlt tagokat és vendégeket szívélyesen üdvözöl-

vén, örömeinek és köszönetének adott kifejezést a nyilvánult rokonszenves fogadtatásért, s mint a természet alapos ismerője, annak gazdag hasonlataival, találóan kiszínezett szép megnyitó beszédben utalt az E. K. E. fontos céljaira, kulturális feladataira, hangsúlyozván, hogy egyesületünknek fejlődése kizárólag a nagy közönség ügyünk iránti érdeklődésétől függ, melyet kinyerni és kiérdemelni az osztálynak ugy a multban, mint a jövőben főtörekvése leend.

A sűrű éljenzéssel fogadott megnyitó után *Varró* László dr. az osztály titkára tette meg az 'egyesület évi működéséről csinosan összeállított jelentését, melyből örömmel győződünk meg, hogy az osztály intézősége a lefolyt évben is eredményes munkát végzett s nemcsak a tagok száma szaporodott 200-nál jóval többre, de a kirándulások iránti érdeklődés is meggyeszerzte oly mérvben nyilvánult, mely egymagában biztos záloga a jövő sikerének. Magtadtuk, hogy a *de-tonátai menedékház ügye* is immár véglegesen rendeztetett, oly formán, hogy a Kárpát-egyesületnek a kir. erdőkinctár részéről a menedékház 3 szobája kizárólagos rendelkezésére, a folyosók és nagyterem pedig közöshasználatra 30 évi időtartamra szerződészerűleg átbo-csátatott évi 70 forint bérfizetés mellett. Ezen berfizetés alap-
 ául a megyei osztály által a központba beküldött 500 forint szolgál, mely a központ által tőkésíttetni és neveltetni fog mindaddig, míg a bérösszeg kamataiból fedezhető lesz. Az osztály takarékpénztárilag kezelt vagyona *Horváth* Miklós osztály pénztáros szak szerű jelentése szerint 426 forint 33 krajczárt tesz ki, melyre vonatkozólag az elnökség felhatalmazást nyert, hogy a felmerülő szükséghez képez a kiadásokat fedezhesse. Végül több apró kérdés és a taggyűjtés felett indult élénk eszmecsere után a tárgysorozat befejeztetvén a gyűlés elnökének sűrű éltetése után eloszlott. Este 7 órakor a „Napszálló“ teljesen új és jóizléssel berendezett nagytermében ismét kellemes bankettre jöttünk egybe, melynek kiváló érdekességet kölcsönzött a szép nem hét kitűnő képviselőjének megjelenése, kik a 40—45 főből álló társaság vidám hangulatát annyira föl-villanyozták, miként a szemben ülő bájos kis *Novák* Zulejka már-már tapsolva örvendezett, hogy ime neki mindig azt mondták, hogy ha az öregek — komoly urak — összejönnek, azok rendszerint agyon beszélnek egymást s unalmasan megszakitják a fiatalok társalgási fonalát, pedig hát a mai példa nem ezt igazolja. Öröme azonban korainak bizonyult. Vacsora végén *Novák* polgármester megnyitotta a tósztok sorát, éltetvén a turista-társaság lelkét, *Csató* elnököt, ki nem csak a politikai küzdtéren szerez érdemeket, de a társadalmi intézményeknek is lelkes,

fáradhatatlan megteremtője, fejlesztője. Az udvarias elnök a hölgyekre, *Werner dr. Novákra*, *Korodi Péter dr. Varró* egyesületi titkárra, *Varró L.* Gyulafehérvár város hazafias közönségére, *Werner Gy. Nemes* törvénytudományi elnökre, *Korodi Péter Gáspár János* és *Werner Gyulára Tamás dr.* az ügyvédi karra s végül *Mayer Ödön dr.* ismét a hölgyekre üritvén poharát, $\frac{1}{4}$ 11 órakor eloszlottunk, ekként bucsuzva: viszontlátásra holnap fönt a Jézernél!

2. Fogaraszvármegyei osztály alakuló gyűlése.

— 1894. szept. 10. —

Fogaraszvármegyei osztályunk szeptember hó 10-én alakult meg a fogarasi Magyar Kaszinó nagy termében. A gyűlésen jelen voltak: *Benedek István* nyug. honvéd ezredes korelnök, *Szádeczky Lajos dr.* egyetemi tanár, az E. K. E. középponti választmányának alelnöke Kolozsvárról, *Tibald Mihály* kir. járásbíró, *Kapocsányi Mór* alispán, *Váró Benő* kir. tanfelügyelő, *Radnóti Dezső* az E. K. E. főtitkára Kolozsvárról, *Györke Lajos* tanár, *Gagy Samu* tanár, *Gábor Dániel* állami iskolai tanító, *Náthán Jakab* takarékpénztári könyvvezető, *Papp György* az E. K. E. középponti választmányának tagja Bécsből, *Rosenberger János* ügyvéd, *Klosz Adolf* vármegyei főszámvevő, id. *Szabó Károly* városi főbíró, *Gáspár Bogdán* kir. járásbíróági jegyző, *Benedikti Róbert* telekkönyvvezető, *Páter Béla* gazdasági tanintézeti tanár Kolozsvárról, *Hidegh István* kir. aljárásbíró, az E. K. E. szebenvármegyei osztályának választmányi tagja, Nagy-Szebenből, *Kökösi György* vármegyei pénztáros, *Sényi Győző* m. kir. főerdész, *Bozdogéna Bódog* m. kir. adótiszt, *Lőrinczy Dezső* tanár stb. stb.

A gyűlés lefolyásáról a következő jegyzőkönyv számol be:

Benedek István korelnök melegen üdvözli a helybeli és messze földről egybegyűlt tagokat s az E. K. E. fogaraszvármegyei osztályának megalakulásához sikert kívánva, az ülést megnyitja.

Szádeczky Lajos dr. meggyőzően hosszabb beszédben vázolja az E. K. E. fogaraszvármegyei osztályának szükségét, a központ nevében is melegen üdvözli az osztály megalakulását. Egyuttal két üdvözlő táviratot olvas fel *Feilitzsch* Arthur báró társelnök és *Mannsborg Sándor* báró osztályalelnöktől, kik a fogaraszvármegyei osztály alakulásához sikert kívánnak.

Ezután *Radnóti Dezső* főtitkár körvonalozza, hogy a turistákra nézve milyen gyönyörű kirándulási helyekkel bővelkednek a fogarasi havasok és a külföldieket mennyire felülmulják szépség és nagyszerűség tekintetében is. Hogy a fogarasi havasok a hazai és külföldi turisták előtt ismereteseek legyenek, nagyon szükségesnek tartja az E. K. E. fogaraszvármegyei osztályának megalakulását s miután az aláírásokból arról győződött meg, hogy az osztály alakulásához szükséges tagok

száma kétszeresen tul van jegyezve, az osztályalakulást melegen üdvözli s működéséhez sikert kíván.

Ezek után a gyűlés kimondja, hogy az osztály 1895. január 1-től kezdődőleg megalakul s a tisztikar és választmányi kandidálására *Benedek* István einöklete alatt *Papp* György és *Radnóti* Dezső tagokból álló bizottságot küld ki s a tanácskozmányt 5 perczre felfüggeszti.

A gyűlés megnyitása után *Radnóti* Dezső felolvassa a kandidáló bizottság jelentését, mely szerint:

Tiszteleti elnök: *Bauszner* Guidó főispán. Elnök: *Tibáld* Mihály kir. járásbíró. Alelnökök: *Kapocsányi* Mór alispán, *Váro* Benő kir. tanfelügyelő, *Zankó* Emil m. kir. gazdasági intéző. Titkár: *Györke* Lajos. Jegyző: *Lőrinczy* Dezső tanár. Választmányi tagok: *Benedek* István, gróf de la *Motte* Arthur, *Török* Bálint, *Czámpa* Gusztáv, *Boné* Gyula, *Sényi* Győző, *Gáspár* Bogdán, *Náthán* Jakab, *Gleim* Riehárd, *Turcsa* Imre, *Gyárfás* Ferencz, *Motocu* Miklós dr., *Gagyi* Samu, *Mécu* András dr., *Végh* Mátyás, *Czyrk* Ede, *Herszényi* Bálint, *Benedikty* Róbert. Jogtanácsos: *Rosenberger* János dr. ügyvéd. Pénztáros: ifj. *Novák* János. Orvos: *Lessmann* Henrik dr. Ellenőr: *Kökösi* György. Számvizsgáló: *Klosz* Adolf. A még hiányzó választmányi tagok beválasztása egy később tartandó választmányi ülésnek tartatik fenn. — A gyűlés a kijelölést magáévá teszi és valamennyit egyhangulag megválasztja.

Benedek István korelnök üdvözölvén a már megalakult fogaraszármegyei osztályt, az elnöki széket *Tibáld* Mihály osztályelnöknek adja át, ki az eddigi érdeklődésből az osztály üdvös munkálkodását remélve, az ülést megnyitja és a jegyzőkönyv vezetésére *Lőrinczy* Dezsőt kéri föl.

Radnóti Dezső felolvassa az E. K. E. osztály ügyrendjét egész terjedelmében. Annak minden §-át a közgyűlés elfogadja és magára nézve kötelezőnek mondja ki.

Radnóti Dezső a központi választmány megbízásából is indítványozza, hogy *Tibáld* Mihály kir. járásbírónak az E. K. E. fogaraszármegyei osztálya megalakítása körül tett szives fáradozásaért a közgyűlés köszönetet szavazzon. — A közgyűlés ez indítványt éljenzés kíséretében elfogadja s *Tibáld* Mihály kir. járásbírónak szives fáradozásaiért jegyzőkönyvileg is köszönetet szavaz.

Kapocsányi Mór indítványozza, hogy *Szádeczky* Lajos dr. egyetemi tanárnak, ki az osztály alakítás ügyében annyit fáradozott, levelezett és utazgatott — a gyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavazzon. — Mely indítványt a közgyűlés éljenzés kíséretében elfogad s *Szádeczky* Lajos dr. egyetemi tanárnak buzgolkodásaért köszönetet szavaz.

Rosenberger János dr. ügyvéd indítványozza, hogy a körünkben időző kedves vendégekkel való minél tovább együtt lehetés végett a mai este gyűljünk egybe egy baráti összejövettelre. — Éljenzés kíséretében egyhangulag elfogadtatik.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

K. m. f.

Tibáld Mihály s. k.
elnök.

Györke Lajos s. k.
titkár.

Lőrinczy Dezső s. k.
jegyző.

3. Kolozsvármegyei osztály.

— 1894. aug. 16. —

Az E. K. E. kolozsvármegyei osztálya aug. 16-án d. u. 5 órakor tartott gyűlést. Elnökkölt: *Szádeczky* Lajos dr. elnök. Jelen voltak: *Hangay* Oktáv, *Mannsborg* Sándor br alelnök; *Moldován* Gergely dr., *Török* Imre dr., *Tanács* József választmányi tagok, *Gyalui* Farkas dr. szerkesztő. Előadott: *Gámán* József titkár. Jegyzett: *Findly* Gábor jegyző.

Gyalui Farkas dr. mint a Kolozsvári Kalauz szerkesztője bemutatja a Kalauz már nyomda alól kikerült szövegét, és bejelenti, hogy a szerkesztő bizottság által kiválasztott városi fényképeket felküldte *Weinwurm* A. és fia budapesti fényképész cégnek, a mely 16 kép clichéjét 6 frt 50 kr. egységes ár mellett 104 forintért vállalta el. A szerkesztő jelentését örvendetes tudomásul veszi a választmány és a Kalauz költségei egyes számlatételeinek lehető mérséklését a szerkesztő bizottság különös figyelmébe ajánlja, valamint arra is felkéri, hogy a mű mielőbbi megjelenését szorgalmazza, és alkalmas elhelyezéséről, terjesztéséről gondoskodjék. Eljárásáról pedig alkalmaslag terjesszen a választmány elé részletes jelentést.

Titkár előadja, hogy magán úton arról értesült mikép a városi törvényhatóság a Kalauz költségeihez valami segélylyel hozzá járulna, ha ez iránt jói indokolt kérelem nyujtatnék be, javasolja e lépés megtételét. A javaslatot a választmány teljesen magáévá teszi és utasítja a titkárt, hogy felfejtve a megjelenő Kalauz közforgalmi és turisztasági értékét, 100 frtnyi segélyt kérjen a várostól ama czim alatt, hogy a mű illusztrációinak 2/3-a városi középületet tüntet fel.

Titkár felolvassa a Kolozsvárt f. é. szept. 22-én rendezendő kerületi tornaverseny bizottságának átiratát, a melyben a várost felkereső ifjuság kalauzolására hívja fel az osztályt. — A választmány készséggel vállalkozik a vendégek fogadására és kalauzolására, s egyuttal megbizza az elnökséget, hogy a kifejtendő tevékenységre vonatkozólag a következő ülésen terjessze be programmját.

A központi választmány megküldi egy példányban a *Hankó* Vilmos által szerkesztett: *Milyen ásványvizet igyunk?* című hézagpótló művet, — a melyet a szerkesztő az anyaeget felkérése folytán állított össze és felhívja az osztályt, hogy terjesztése iránt gondoskodjék. A választmány örömmel veszi tudomásul a mű megjelenését s a terjesztést az elnökség gondjaiba ajánlja.

Titkár bejelenti, hogy a folyó évben tartott II. osztályközgyűlésből az ügyrend iránt tett előterjesztést kedvezően intézte el a központ s az ügyrend egy hitelesen módosított példányát áttette. — Örvendetes tudomásul szolgál.

Központ tudatja, hogy két választmányi tag bejelentette lemondását az egyesületi tagságról, s ennek jeléül a nekik szóló *Erdély* példányokat sem fogadják el. — Egszerűen tudomásul vétetik.

Titkár és pénztáros bejelentik, hogy a központ 150 frtot kiutalt, és nyugtató ellenében kifizetett, mint az osztályt megillető 1893. évi osztálypótlékot. — Örvendetes tudomásul vétetett, és pénztáros útasított a szabályszerű kezelésre.

Titkár bemutatja a központ átiratát, a melyben 16 újonnan belépett tag mint osztálytag nevét közli, szolgál örvendetes tudomásul.

Titkár bemutatja a központ folyó évi szept. 2-án Radna-Borbereken tartandó nyári közgyűlésére szóló meghívót, a mely a radnai havasokba tervezett 4—6 napos kirándulás programját is tartalmazza. — A választmány örömmel fogadja a meghívást, s megbizza az elnökséget, hogy a közgyűlésen képviselje az osztályt.

Titkár bejelenti, hogy *Dunky* fivérek az E. K. E. fényképészei újólág több szép fényképpel — a melyek az osztály területének egyes szebb vidékeit tüntetik fel — gazdagították az osztály fényképgyűjteményét. — Ajándékozónak ismétlődő szives figyelmükért a választmány jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Elnök bejelenti, hogy a nyári hónapokban az osztály erélylyel fogott hozzá osztályterületünk megismeréséhez, és már is több igen sikerült kirándulást rendezett a folyó nyárra megállapított munkaprogramm alapján, így a Vlegyászára, Retyiczetre, Biharfüredre, a Járaviz, Dobrin, Sólyomvölgy, Remezc vidékeire. Részletes leírásuk az *Erdélyben* lesznek olvashatók. — Szolgál elismerő tudásul.

Kapcsolatban ezzel bejelenti az elnök azt az örvendetes eseményt, hogy a legutóbb Dobrinba tett kirándulás alkalmával az épen ott nyaraló *Andrássy* Tivadar gr. úr előtt, mint a budapesti osztály elnökénél az osztály tiszteletét fejezte ki, s egyuttal megköszönte azt a lekötelező szives fogadtatást, a melyben kirándulóinkat azon alkalommal is részesítette; a társalgás folyamán a tulajdonos gróf kijelentette, hogy nagy örömmel értesült, miszerint kirándulóink igen érdeklődnek az *Andrássy* havasok regényes vidéke iránt, és azt előszeretettel keresik is fel, ő is a maga részéről hozzá akar járulni a turistaság fejlesztéséhez, és az oda fáradó turisták kényelmére egy *turista-menedékházat* fog mielőbb építtetni, felkérte elnökünket, hogy ezt az Egyesületnek és osztályunknak hozza tudomására. — A választmány kiváló örömmel fogadja a vendégszerető főúr ez áldozatkészségének hírével s a turistaság érdekében hozandó áldozatért már előzetesen is elismerő köszönetét fejezi ki, megbízván az elnökséget, hogy ezt alkalmas módon hozza a gróf szives tudomására.

Ezzel az ülés szétoszlott.

TESTVÉREGYESÜLETEK KÖRÉBŐL.

A kolozsvári országos kerékpáros verseny.

— 1894. szept. 23. —

A nagyközönség várakozása, a sportférfiak reménye teljesült, a *Kolozsvári Kerékpáros Egyesület* lázas munkája sem maradt meddő, mert az általa hazánkban elsőnek épült kerékpáros pályáján folyó évi szept. 23-án rendezett verseny-ünnepségek a legsikerültebbek közé sorolhatók, már csak azért is, mert a közvéleményt, mely eddig a kerékpár művelőit excentrikusoknak tartotta, teljesen meghódította.

Már szombaton, 22-én egész sereg idegen kerékpáros lepte el Kolozsvárt, s alig hogy az ut porából kimosakodtak, megnézték a versenypályát és azon futva dicsérték annak kitünőségét és gratuláltak *Molnár* Endre építésznek, ki azt építette. Az nap este tartották ismerkedési estélyüket a Nagy Gábor helyiségében. Késő éjjelig maradt együtt a társaság, melynek sorai versenyre nevezettek titokzatos eltűnésével gyérültek.

Kora reggel már talpon volt a kerékpáros tábor. Szép őszi reggel, az égen nem látszott egy kalapnyi felhő sem s a megelőző napok riasztó szele is elállt; szóval a legkívánatosabb — biciklista szó-láskép — ideális idő volt.

Délelőtt 10 órakor indultak a korzóra a tornavivótól a magyar-utca, főtér, monostor- és sétatér-utcán át a versenypályára, hogy a pálya hivatalos felmérésénél jelen legyenek. Ennek megtörténte után kikarikáztak Kolozsmostorra, hol vig sörözés közt költötték el villás-reggelijüket s egyuttal elhatározták, hogy d. u. 2 órakor együttesen vonulnak ki a versenyre.

A versenypályán hatalmas tribün állott 500 ember számára, rajta nemzeti lobogók. A verseny kezdete d. u. $\frac{1}{2}$ 3 órára volt kitűzve, de már 2 órakor egész Kolozsvár az itt időző tornászokkal künn volt a versenypályán. A tribünöket a város intelligenciája, számos előkelő hölgy és ur foglalta el.

A versenybírószág, melynek élén *Béldi Ákos* gr. és *Wesselényi Miklós* br. főispánok, mint védnokok szerepeltek, a következő tagokból állott.

Gerstner Ottó tábornok, elnök. *Albach* Géza, *Gyarmathy* Miklós, *Groisz* Gusztáv, *Haller* Károly dr. az egylet elnöke és éltető lelke, *Kőváry* Mihály, *Löte* József, dr. *Mannsberg* Sándor br., *Sigmond* Dezső, *Czikmántory* Ottó dr. Célbírák: *Istvánffy* Gyula dr., *Teleky* László gr. koltói, *Szádeczky* Lajos dr. Versenytitkárok: *Kuszkó* István, *Stampa* Keresztély. Indítók: *Albert* Károly, *Gámán* Dezső. Időmérők: *Dunky* Kálmán, *Molnár* Endre pályamérnök. Pénztáros: *Poszler* Gyula. Ellenőr: *Graef* Antal. Körszámítók: *Fekete* N. Béla, *Farkas* Sándor, *Füvényi* Gábor, *Hirschfeld* Sándor, *Veress* Endre. Tértfelügyelők: *Gámán* József dr., *Korbuly* József, *Tömösváry* Sándor, Berei *Bartha* Gergely. Térrelőnybírák: *Istvánffy* Gyula dr., *Molnár* Endre. Orvos: *Höncz* Kálmán dr. és a mentők.

A verseny lefolyása következő volt:

I.

Megnyitó verseny (Zártverseny.) Táv. 2000 mtr. 6 kör. Nyitva mindazok részére, kik kerékpárdiját még egyáltalán nem nyertek. Elsőnek ezüst-, másodiknak bronz-érem.

Indultak 5-ön: 1. *Szegedi* Zoltán (1), 2. *Olescher* Emil (4), 3. ifj. *Fekete* Pál (6), 4. *Stief* Jenő (15), 5. *Huszt* Mátyás (16) a K. K. E. tagjai.

Első ifj. *Fekete* Pál, idő 3 percz $40\frac{2}{5}$ m. p. Második *Huszt* Mátyás, idő 4 percz $6\frac{1}{5}$ m. p.

II.

Vendégek versenye. 5000 mtr. 15 kör. Nyitva minden hazai sportegylet tagjának. I. ezüstérem és tiszteletdíj, II. ezüstérem, III. bronzérem.

Indultak haton: 1. *Minich* Jenő (7) Magy. Athl. Club, 2. ifj. *Bedő* Imre (10) Pécsi Kerékpár Egylet, 3. *Modl* Lajos (11) Hunnia, 4. *Schwáb* Béla (12) Hunnia, *Hüvös* István (13) Hunnia, *Wiegand* Rezső (18) K. K. E. tagjai.

Első *Modl* Lajos, idő 8 percz 56 m. p. Második *Schwáb* Béla, idő 8 percz 58 m. p. Harmadik *Minich* Jenő, idő 8 percz 58 $\frac{1}{5}$ m. p.

III.

Nyeretlenek versenye. (Nyílt verseny.) 3000 méter, 9 kör. Olyanok részére, kik pályán még első díjat nem nyertek. I. ezüstérem és tiszteletdíj, II. ezüstérem, III. bronzérem.

Indultak 4-en: 1. *Dunky* Ferencz (5) K. K. E., 2. ifj. *Bedő* Imre (10) P. K. E., 4. *Stampa* Keresztély (9) K. K. E., 4. *Dunky* Béla (2) K. K. E. tagjai.

Első ifj. *Bedő* Imre, idő 5 percz 14 $\frac{1}{5}$ m. p. Második *Stampa* Keresztély, idő 5 percz 44 $\frac{1}{5}$ m. p. Harmadik *Dunky* Béla, idő 5 percz 45 $\frac{1}{5}$ m. p.

IV.

Bajnoki verseny. (Zártverseny.) 10.000 mtr. 30 kör. Nyertes bajnokjelölt lesz, (melyet még kétszer megvédeni tartozik) és ezüstérmekap, II. ezüst-, III. bronzérem.

Indultak 5-ön: 1. *Olescher* Emil (4), 2. *Dunky* Ferencz (5), *Káhlé* János (8), 4. *Husztí* Mátyás, 5. *Wiegand* Rezső (18) a K. K. E. tagjai.

Első *Wiegand* Rezső, idő 20 percz 9 $\frac{3}{5}$ m. p. Második *Dunky* Ferencz, idő 21 percz 14 m. p. Harmadik *Husztí* Mátyás, idő 21 percz 16 m. p.

V.

Térelőny-verseny. (Nyílt verseny.) 3000 méter, 9 kör. I. díj ezüstérem, tiszteletdíj. II. díj ezüstérem, III. díj bronzérem.

Indultak 7-en: 1. *Dunky* Béla (2) K. K. E., 2. ifj. *Bedő* Imre (10) P. K. E., 3. ifj. *Fekete* Pál (6) K. K. E., 4. *Minich* Jenő (7) M. A. C. 5. *Modl* Lajos (11) Hunnia, 6. *Hüvös* István (13) Hunnia, 7. *Schwáb* Béla (12) Hunnia tagjai.

Első *Schwáb* Béla 80 mtr. előnnyel, idő 4 percz 55 m. p. Második *Minich* Jenő 0 pontról, idő 4 percz, 57 $\frac{4}{5}$ m. p. Harmadik ifj. *Bedő* Imre 120 mtr előnnyel, idő 5 percz 2 $\frac{2}{5}$ m. p.

VI.

Főverseny a K. K. E. díjára. (Nyílt verseny.) 10.000 méter, 30 kör. I. díj ezüst érem, tiszteletdíj; II. díj ezüst érem; III. díj bronzérem.

Indultak 7-en: 1. *Dunky* Ferencz (5) K. K. E., 2. *Minich* Jenő (7) M. A. C., 3. *Modl* Lajos (11) Hunnia, 4. *Schwáb* Béla (12) Hunnia, 5. *Hüvös* István (12) Hunnia, 6. *Borbély* György (14) K. K. E., 7. *Wiegand* Rezső (18) K. K. E. tagjai.

Első *Modl* Lajos, idő 19 percz 38²/₅ m. p. Második *Minich* Jenő, idő 19 percz 39 m. p. Harmadik *Schwáb* Béla, idő 19 percz, 39⁴/₅ m. p.

VII.

Vigasz verseny. 2000 méter, 6 kör. — Részt vehetnek, kik az előbbi 6 versenyben díjat nem nyertek. I. díj ezüst-, II. díj bronzérem.

Első *Hüvös* Imre, második *Olescher* Emil lett.

Verseny után szép felvonulás következett, melyen *Bartha* Gergely az egylet derék kapitányának vezetése alatt részt vett 50 kerékpáros.

A versenyt a központi szálló disztermében fényes bankett követte, melyen a város és vidék notabilitásai jelenlétében *Mannsberg* Sándor br. szép beszéd kíséretében a díjakat a győzőknek ünnepélyesen kiosztotta.

Az ünnepelteken és az egylet derék intézőin kívül felköszöntöttek a fővárosból jött bajnokokat, *Philipovics* Emilt, *Modl* Lajost, *Minich* Jenőt, *Istvánffy* Gyula drt és másokat.

Kitűnő óvációkban részesítették *Molnár* Endre tagtárs építész, ki a gyönyörű és praktikus pályát építette, mely az erdélyi részekben a kerékpár-sport fejlesztésének hatalmas lendületet fog adni.

A bankettet táncz követte, hol *Modl* szintén elől járt, már pedig hol ő megy elől, nehéz egy kerékpárosnak utánna nem menni, ha lábfcizamodásba kerül is.

A multság mi kívánni valót sem hagyott és pompás koszorú kötése volt a kerékpáros ünnepélynek, melynek sikere biztosítja, hogy Kolozsvár lesz az erdélyi kerékpárosok Metropolis. „Áldást, Erőt” hozzá.

A szász Kárpát-Egyesület közgyűlése.

— 1894. aug. 10. —

Nagy ünnepek közepe tette folyt le a szász Kárpát-Egyesület közgyűlése aug. 10-én Szász-Régenben. A megelőző napokban a *Gusztáv* Adolf egylet, a szász néprajzi társaság stb. tartottak közgyűléseket. Ugyiszlóván az összes szász intézmények ezekre a napokra tüzték ki gyűléseiket. Ennek következtében Szász-Régenbe majdnem 600 idegen

jelent meg a szász városokból. Volt virág-, termény-, háziipar- és iparkiállítás. A Kárpát-Egyesület ez alkalomból külön kiadta Szász-Régen városa szebb helyeinek fénykép gyűjteményét.

A gyűlés az evang. főiskola nagytermében tartatott meg. A gyűlésre Müller Frigyes dr. szász püspök is megjelent, kit megérkezésekor éljenzésekkel fogadtak.

Tekintettel a tervezett kirándulásokra, a gyűlést Dienesch Mihály dr. ügyvéd, pont 8 órakor nyitotta meg, bejelentvén, hogy Bruckner Vilmos dr. elnök nem jöhetvén e gyűlésre, ő bizatott meg a helyettesítéssel. Azután üdvözlővén a megjelenteket, meleg szavakban mond köszönetet az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek, hogy ez ülésen képviseltette magát. Radnóti Dezső E. K. E. főtitkár kért szót ezután.

Szíves meghívásuknak engedve, — úgymond — valóban a legnagyobb készséggel és örömmel jöttünk ide, hogy részt vegyünk erdélyrészi testvéregyesületünk közgyűlésén. Az elnök urnak e részvételünket megköszönő szives szavaira, engedjék meg, hogy pár szóval kifejtsem, mikép egyesületünknek kezdettől fogva az volt a célja, a feladata, hogy keresse az érintkezést a legközvetlenebbül mellettünk levő testvéregyesülettel és hogy munkálkodását ennek működésével párhuzamba vonja. Minket ez időszertint egymástól semmi sem választ el egyéb, mint a nyelv különbözősége. A cél, a program mindkét egyesületnél ugyanaz. Féltárni szándékunk Erdélyrészi gyönyörű természeti szépségeit, hogy mi magunk is gyönyörködve benne, másokban is felkeltsük a természet iránt való szeretetet, rajongást. Kiaknázni akarjuk a természet adta kincseket, hogy emelkedjék ez által a közgazdaság és a kultúra. Ebben a programban nincs semmi olyas a nyelven kívül, mely elválaszt minket és épen ezért kezdettől fogva bizalommal, szeretettel, rokonérzéssel, becsüléssel viseltettünk mi ifjak, az idősebb testvéregyesület iránt, mert úgy vagyunk meggyőződve, hogy e kölcsönös bizalomban, e kölcsönös egyetértésben országrészünk egy nagy erkölcsi erőt nyerend. Erős bennünk a hit, hogy a barátságos érintkezés nyomán ledőlnek a válaszfalak, melyek talán eddig minket a társadalmi és politikai életben két táborba osztottak és eljövend az idő, midőn egy akarattal, egy érzéssel ugyanegy zászló alatt fogunk mindnyájan küzdeni, hogy nemes és hazafias céljainkat megvalósíthassuk. Ismételve tehát, hogy a személyes érintkezéssel nyilvánvalóvá akartuk tenni, mikép mi testvérek és barátok vagyunk, az E. K. E. nevében még egyszer melegen üdvözlöm a tisztelt közgyűlést és kívánom, hogy e közgyűlés sikeres és eredményes legyen.

A közgyűlési tagok melegen fogadták az E. K. E. kijelentéseit és hoch-ok mellett magyar éljenekkel is kísérték azt.

Dienesch Mihály dr. elnök újból felszólalt, hogy az E. K. E. által kifejezett törekvéshez a szász Kárpát-Egyesület részéről csatlakozását kinyilvánítsa. Örömmel hallja, hogy a testvéregyesület ilyen békés és barátságos irányban akar működni. Üdvözli ezt az irányt, mely egyedül a helyes és kijelenti, hogy a szász egyesület is ilyen czéllal és törekvéssel fog tovább haladni.

Ezután felolvastattott a központ évi jelentése, mely eredményes munkásságáról számol be. Az egyletnek 1500 tagja van. Osztályai derekasan dolgoztak. Több menedékház épült és ujaknak építése is tervbe van véve. Az egyesület évkönyve gyönyörű mellékletekkel jelent meg. A jelentés végül apostrofálja az E. K. E.-t, melylyel igyekezett a legbarátságosabb viszonyt fentartani.

A közgyűlés örvendetes tudásul vevén a jelentést, felolvastattott a pénztári jelentés, mely 5000 frt bevételt mutatott ki. A számadások felülvizsgálására egy 3 tagu bizottság küldetvén ki, a gyűlés az elnök éltetésével oszlott szét.

Délben a népkertben bankett volt és másnap kirándulások Ratosnyára, Borszékre, Görgény-Szent-Imrére stb.

Az E. K. E.-t küiönben a gyűlésen *Bethlen* Bálint gróf elnök kívánta képviselni, azonban közbejött akadályok miatt nem mehetvén el, úgy intézkedett, hogy a központból *Radnóti* Dezső főtitkár utazzék Szász-Régenbe, ki *Gidófalvy* István kir. közjegyző, *Kőrösi* Albert főszolgabíró, *Kiss* Sámuel dr. ügyvéd és *Szabolcska* Mihály a jeles költő társaságában ment a közgyűlésre, hol a szászok részéről mindnyájan igenszives fogadtatásban részesültek.

A Magyarországi Kárpát Egyesület gyűlése.

— 1894 aug. 5. —

A Magyarországi Kárpát Egyesület aug. 5-én tartotta meg XXI. rendes közgyűlését Ó-Tátrafüreden. Az elnöki jelentésből kitűnik, hogy az egyesület 20 évi működése alatt összesen 103,460 frtot adott ki; ebből építkezésekre 32,992 jut, kulturális czélokra pedig 40,830 frt. A múlt évi bevétel 6654 frt, a kiadás 6300 frt. A jövő évi előirányzat 11220 frt bevételt és ugyanannyi kiadást tüntet föl. A muzeum, mely 35,000 frt vagyont képvisel, oly örvendetesen gyarapszik, hogy az épület kibővítéséről kell gondoskodni. Az egyesület támogatásáért köszönetet szavaztak *Bethlen* András gróf volt földmívelési és *Lukács* Béla kereskedelmi miniszternek.

KIRÁNDULÁSOK.

Fel a «Jézérhez»!

— 1894. szept. 16-án. —

Remek őszi reggelre virradtunk. A nap felségesen ragyogott a tiszta égből. Sugarait nem fedte el sem köd, sem por, sem pára. Fűvön, lombon ragyogott a dús harmat. Azt lehetett volna hinni, hogy tavasz van, s csak az mutatta az ősz, hogy tarka virágok nem himezték a rétek pázsitját, fűemile nem csattogott a bokorban, s a kikerics, mely violaszin kelyhével tarkította a nedvesebb réteket, az ősz virága. Annál inkább csattogott vidáman a mi társaságunk, midőn Gy.-Fehérvárról Magyarlénbe érkezett, hogy résztvegyen az E. K. E. alsó-fehérvármegyei osztálya kirándulásába. — Ott vártak a vendégszerető igeniek, kiknek jó kedvét most néha bosszúsá teszi a fillokszera veszedelme, de nem sokáig. Ejh mit! van még szőlő van még bor, majd megküzdünk ezzel a nyavajás bogárral erős munka árán. Fel harsant a rendezők vezényszava: indulj! s azzal hosszu koci sorban robotunk Igenpatakára. — Havasalji község ez, hosszu, mindinkább szűkülő völgyben, melynek minden használható részét szőlő, gyümölcsös, kukoriczás lepi el. A nép kigyűlmebámulni a vendégcsoportot, minőt ritkán látnak, elég jól épített, részben egymástól távol eső házaik között. Egy szép gyümölcsös kertben egy természetes sziklatömb aljában várt a reggeli: füstölt nyelv, hideg tordai pecsenye, szilvorium. Mire elvégeztük, Enyedről új vendégeket kaptunk Nagy Albertné két leányával (Budapestről) és Varró Róza kedves turistánőket. Ujra leültünk és ujra ettünk, ittunk, a míg vezérünk *Csató* alispán kijelenti, hogy elég volt: előre! Készen vártak a felnyergelt lovak s a kényelmes ökör fogatok puha széna ülésével, melybe szépen elhelyezkedve, megindult a menet, mint *Feszti* körképén látható a magyarok bejövetele, ki gyalog, ki lovon, ki szarvas fogatokon. Jutott kedves asszony, szép lány minden szekerre. Két óra mulva egy mérsékelt emelkedésű bükkel és tölgyekkel benőtt vadregényes sziklaszoroson át mindenütt a pisztrángokban bővelkedő havasi patak halk moraja mellett egy kis térségre s ott egy kőkereszthez értünk. Körülöttünk az erdők hatalmas szálfái bölintgették ágaiat. Leszallottunk és *Szalánczy* Lőrincz bátyánk elővette a jó szilvoriumot, pogácsát és — bizonyosan úgy mint hajdan a magas portán következően járt őse utközben a maga népét jól ellátta, — ő is jól tartott bennünket. Természetesen ez kitünően hatott a szép vidék csodálatában megfeszített idegekre s a hangulatra. A kik eddig szekeren jöttek, megunták a puha kényelmet és haza kíváncsoztak. Derék lovasaink egyrésze le is szállott a magas félvér mokány paripákról s dalárdát rögtönözve, gyalog ment előre, sőt a hölgyek egy része is, kik illő respektussal viseltettek a neves vérű lovak iránt, inkább gyalogoltak, a mi pedig éppen nem volt kicsinyesség, mert a célpont még másfél órányi időt vett igénybe s különösen a vége feié hatalmas kapaszkodásokra volt szükség. De azért első sorban *Novák* Zulejka, azután *Farnos* Lászlóné, *Varró* Róza, *Nagy* Albertné lelkes turistáknak bizonyultak, de természetesen egyikünk sem versenyezhetett *Csató* alispán elnökünkkel, ki rég elérte a Jézert, visszatért, előnkbe s ismét egész könnyűséggel vezette a társaságot a magas hegynyeregre, a honnan egyszerre szemünkbe csillámlott a tó zöldeskék tükre, erdővel körítve, a jobb oldal egy részét kivéve, hol kopasz sziklalom magaslik.

Előbb körül sétáltunk, azután letelepedtünk a tó partján, mely 924 méter magasan van a tenger színe felett, 8 hold terjedelmű, 500 méter hosszu és 100 méter széles. Mélységét még nem puhatták ki.

Most a szárazság miatt nagyon lepadott és sűrű vízi növények, moszatok borítják, úgy, hogy csak közepén volt tiszta vitzükör. Hal nincs benne, a tó csak különböző hullók tanyája. Középe télen se fagy be. Fenék forrását, hó és esővíz táplálja; látható kifolyása nincs, de van földalatti és oly erős, hogy a pisztrángos igenpataka innen ered s még nyáron is elég bő vízzel látja el. Néha vadruczák is meglátogatják.

Gyönyörködtünk s jól kipihentük magunkat, mialatt *Varró László* és *Csuka Domokos* erős próbára tették a sokszorosan feleselő visszhangot a tó tükrére és a sziklafalra irányzott sűrű puskaropogtatással, mások meg kődobással próbálgatták ki erejüket. De ismét felhangzott a vezényszó s az egész társaság leindult, még pedig gyalog, mert a meredek apró kő törmelékes hegyen nehezebb volt lefelé menni, mint fölkapaszkodni. Végre lejutottunk s frissen mentünk a tanya felé, melyet messziről magasra szálló füst, közelebről pedig pompás pecsenye illat jelzett. Oda érve, nagy meglepéssel néztük a lobogó tüzet, mely körül négy oldalt nyársra huzva pirult a jó hús, a rabló pecsenye meg-meg öntözve forró zsirral, és fött a vidék speciálitása a tarka bőru pisztráng, a gourmánok illesének netovábbja. Piros abraszokat terítettek a földre, megrakták fatányérokka, késsel, villával, pohárral s mindenek felett jó cselnai, kis-igeni borokkal, körül pokroczokra telepedett le a társaság keletkezett egy olyan kedélyes falatozás és torok öntözés, hogy ritkítja párját. A zene sem hiányzott, ott volt az igenpataki banda. Nagyon sajnáltuk, hogy nem volt egy amateur fotografusunk, ki a monografia számára megörökítette volna e zenekart, melyben a primhegedűs egy kis természetű vályogvető hivatást is teljesítő férfi, a kis bőgős pedig a felesége, hozzáképest egy óriás asszony volt, ki csak térdelve tudott játszani viharos napokat átszenvedett antik hangszerén. Ez volt a mi zenekarunk, mely tudta a Rákóczyt, népdalokat, Walezereket és a tósztokra test zendített. Czinczogás volt biz a, de hát ott az Isten szabad ege alatt nem feszített bennünket a nagyravágyás és nem tett fanyarrá a kritizálás viszketege. Éltettük a mi kedves hölgyeinket, az alispánt, gróf *Teleki* Domokost, ki ajándékba pompás hegyaljai bort küldött s az egész társaságot. A nap verőfényes sugaraival vetekedett a mi sziporkázó jó kedvünk. Tanczra is kerekedett, kinek kedve hozta, szóval azt hittük, hogy felségesebben, megelégedettebben, örömben nem töltheti senki már a muló órákat és a rohanó perceket, mint mi, kiknek csak az esett rosszul, hogy a kurta őszi nap hűvösödő estélye már jókor haza indulásra nógatott. Négy órakor felszedtük a sátort, és egy-egy poharat a zsebbe, egy karsu flaskót a kezünkbe s azzal hatalmas éljenzés és összegyűlt havasi nép szetreszkeztése közben megkezdtük a dicsőséges visszavonulást, mely rövid 3 órát tartott. Hogy miért kellett a társaság nagyobb részének gyalog menni, arra *Kontz* Berczi barátunk által rögtönzött «Érczhang dalárda» adta meg khorusban a vidám választ: «mert rőndnek muszáj lőnnyi» így szól a reglama. Persze, hogy hamar beesteledett s így természetes, hogy a patak gömbölyű kővein szépen elcsuszott, a keskeny pallókról meg lecsuszott a társaság számos tagja, kellemes kis Kneip kurát véve. Igenpatakán vártak a fogatok s mi ragyogó holdvilágnál jutottunk M.-Igenbe, hol a kiválóan sikerült kirándulást befejezve, barátságosan elváltunk a szélrózsa minden irányában. Végül mulasztást követnének el, ha nem emlékeznék meg a kirándulás sikerének egy új tényezőjéről *Csuka* Domokos m.-igeni főszolgabíró fiatal turista barátunkról, ki úgy a kirándulási ut helyrehozásában, mint a tényleges rendezés nem épen könnyű feladatában dicséretes munkát végzett s méltán rászolgált azon elismerésre, melyben a társaság tagjai őt több ízben is részesítették.

A kiránduláson a közgyűlésre érkezettek kivül részt vettek még *Nagy* Al-

bért dr. fővárosi orvosnak neje Róza és Irén leányaival Budapestről, *Farnos* László mérnöknek és *Novák* Zulejka Gyulafehérvárról, *Varró* Róza Nagy-Enyedről, *Szalán* Lőrincz, Jenő és Ödön fiaival Fugadról, *Novák* Ferencz kir. tanácsos polgármester, *Farnos* László és *Jónás* Géza Gyulafehérvárról, *Balogh* Dezső, *Csuka* Domokos, *Do-bozi* Vilmos dr., *Jován* Miklós és *Sükösd* Gerő a hegyaljáról s végül *Koncz* Albert és *Kruspér* Béla Nagy-Enyedről.

A perjei Magasra.

— 1894. szept. 20. —

Hát az ugy volt kérem, hogy az E.K.E. Szilágyvármegyei osztálya neki vágott, és kipeccézte a perjei Magast (mert a kirándulás óta ez a neve) első nagyobb szabású kirándulása végpontjának. A kirándulás eléggé elő volt készítve, mert a közigazgatás hivatalnokainak figyelme az útroncok kijavítására is kiterjedt s a krasznai főszolgabíró jó előre meghívta igazi magyar vendégszeretettel az egész kiránduló társaságot. De nem csak azok vettek részt, a kik tagjai az egyesületnek, hanem az előleges felhíváshoz képest vendégek is szép számmal jelentek meg. Vasárnap, szept. 23. reggel 5 órakor Zilah városában ágyúlövések hirdették, hogy a «kocsin kirándulók» («kocsisok» vagy ha ugy tetszik «gebések») gyülekeznek. Az egyesületelnöke *Zeiller* Károly pénzügyigazgató erélyes fellépése és ágyúztatása folytán az első 5 koci el is indult félhatkor s 6 órakor a többi 10 koci is útban volt. Csak hogy nem ők voltak az elsők. Mikor az ágyúk javában dörögtek, a gyalogosok *Székely* Ödön tanár vezetése alatt, szám szerint 5-en, már Egrespataknál húzták ritmikus egymásutánban jobb lábukat a bal után, s ez így is volt helyén. Egyszerű lélektani igazság, hogy a kocsin ülő lenézi gyalog haladó embertársát. Ezért választotta ez a kis csapat útirányának Egrespatak, Oláh-Keczel, Bogdánháza és Perején keresztül a legegyszerűbb útat, lemondva arról a szívélyes vendégszeretettel felajánlott villásreggeliről, melylyel *Nagy* Domokos főszolgabíró a zászlós kocsik közönségét megvendégelte. S mikor ők kielégítve s túlon túl lakva a reggelivel, a krasznai népviseletben levő polgártársakról nagy bajjal fényképfelvételt rögtönöztek, akkor a kutyaglóx 10 kilométernyi út után Oláh Keczel és Bogdánháza között a jó kisüstös sligoviczából tettek pillanatnyi bevételt. (A t. fináncz urakat kérjük vizsgálatot ne tartsanak, mert Isten uccse mind elfogyott utoljára kortyig!) Aztán reggeli után a 15 koci 22-re szaporodott a Krasznáról hozzájuk csatlakozókkal, sőt még «gebés» akarom mondani, lovas társ is kísérte a kocsikat Krasznáról. Könnyű volt nekik! Míg ők kényelmes és rugalmas kocsikulcsban s ringó nyeregben közeledtek a Meszesnek legmagasabb (989 mtr. a tenger fölött) csúcsához, a gyalogosok Boronamezőn konyakos tejjel üditették fel lankadó, dehogy, lankadatlan szervezetüket, köszönetet mondva érte *Pap* Péter körjegyzőnek.

Alig mult el 10 óra, feltűntek a kocsik a Perje fölötti magaslaton, miket a negyedórája ott várakozó gyalogosoknak (kik odáig 28 és fél kilométert gyalogoltak) üdvölvései és a hölgyek számára berendelt paraszt szekerek vártak. Persze, volt még töltényük a gyalogosoknak, mert az útközben puskacsó elé került nyulaknak volt anynyi magukhoz való eszköz, hogy elszaladtak a veszély elől.

A perjei Magas első terraszán, melynek az ott mūdődő *Deutsch* mérnök rontotta vadregényes színezetét, legtetején állva, megszűnt a kasztrendszer. A kocsin ülők kényelmes üléseikből leszálltak a gyalogosokhoz, csak a hölgyek nem hagyták a kényelem és udvariasság által számukra előirt jussokat. Ők paraszt szekerekre ültek.

Aztán olyan mászást nem látott többet az öreg «Magas.» Itt egy alak támasz-

kokod hosszú turista rúdijára, ott egy lovas húzza a kötőfékénél fogva lovát fölfelé, közbe a szekereket tolják, majd megrohanják a *Deutsch* pálinskáját; s ez alatt szünetlenül hangzik az elnök lelkesítő, buzdító szava s a válasz: Hop, hop!

Egy boglya tövében zugívó társaság rohanja meg a botanikus házi diópálinkáját, majd leha-apva a kulacs nyakát. Legfelső terrászhoz közel aztán a halvány arcok pirossá, a pirosak halványnyá válnak, kicsi hijja, hogy a lovas lovát nem veszi hátára s a szekerek ott nem hagyják az útban kerekeiket. Ám áttörve az akadályok hatalmas sorát az első felérkező (nem árulja el, ki volt, mert sok «első» volt) elkiáltja a hurrát s pillanat alatt az egész 60—70 tagu kiránduló közönség czélnál van.

Hunczut ivadékai Fáráónak! Hová nem viszik el nagybögőjüket! Mikor fenn vagyunk, tünik elő egy ferdulónál *Lingó*, szorítva elmaradhatlan csellóját s Gyuri társaival, legjobb barátjukat, violint és brácsát dédelgetve. Pillanat alatt asztalok a tetőn s boros pohár, rucza czubák a kézben. Javában foly asztalnál, bokrok alján az ebéd, mikor *Zeiler* Károly elnök indítványára az öreg *Magura* perjei *Magas*-sá lesz s le van tósztozva a főszolgabíró, az elnök, a hölgyek. Még ez utóbbi tószt sem részeseül osztatlan figyelemben, hiszen nem tud eltelni senki a gyönyörű panorama szemléletével. A távcsövek megrövidítik a távolságot, Szilágyvármegye nyílt térkép a szemlélő előtt madártávlatból. «Rá zene zendül, kehely össze csendül» s leány és az ifjú «deli tánczra perdül» Gyuri húzza, foly a táncz, pillanat alatt tréfás csoportokat «képel fel» *Petrovic*s fényképész s lám megérkezik az indulás percze.

Itt kezdődött azután a valódi erőpróba. Szegény hölgyek, kik fellelkesedtek a gyalogolásra, maig is azt hiszik, hogy toronytetőről repültek le, nem lankás hegyről. Érdekesebbnél érdekesebb epizódok. Itt egy szekérderék kiránduló üti össze fejét a szembeütközéssel, ott egy elgyengült turista veszi igénybe kezeit is a lemenetelnél s így tovább. Az aljban kocsira ült az egész társaság s Krasznán át, pihenőt tartva ismét a lelkes s vendégszerető főszolgabírónál, koczogtak Zilah felé. Fel sem vették, hogy egyik kocsí útközben árokba fordult, s hogy a varsolczi tetőn a rég várt eső jól megverte őket. Tíz órakor Zilahon volt az egész társaság egy kedves emlékekkel, de meglehetősen izomlással.

A kirándulás eredménye, hogy az egyesület tagokat n,ert meg s a társadalmi életben kedélyes mozgalmat idézett elő, hogy az E. K. E. szilágyvármegyei osztálya életjelt adott magáról.

A szép kirándulást a *Szilágy* krónika író Lantosa versben is megénekelte, melynek egy része a következőképen hangzik:

Ám a Kárpát-egylet, míg menne a télnek,
Egyet gondol... s a kik a dombtól nem félnek:
Társaságba állnak, pakkolnak, készülnek,
A csibék pusztulnak, rézcék, ludak sülnék —
Szekérre kerülnek.

Lobogós kocsikon víg kaczagás támad,
Robogó kocsiktól elmarad a bánat;
Szép turista nőknek édes mosolyától,
Kiszáll még a nap is a felleg-homályból
S ragyogva világol.

Porfellebbe uszik a társaság végig,
Csevegés, kaczagás és dal egymást érik,

A mig csak elérünk kies «Karasznára»
 Nagy Domokos bátyánk híres portájára —
 S nézünk asztalára.

Nem csak néztünk biz' a! hanem, hogy elmondjam,
 Evéshez, iváshoz kezdettünk legottan
 S a gazdag teríték ugyáncsak érezte,
 Hogy turisták vannak melléje vezetve —
 De zokon nem vette.

Kocsira! kocsira! Hangzott fel a lárma,
 Messze még a cél s a futó idő drága . . .
 Fel a Magurára! K. Deutsch Józsi vár ott,
 Onnan látunk majd egy csodás szép világot
 Sok prücsköt, virágot.

Sok édes sikoltás szállott szét a légbé;
 A mig felértünk a nagy domb tetejére;
 De ott aztán zene, dal, bor, leány együtt —
 Menyországról beszélt . . . Soha nem feledjük —
 Versbe, dalba szedjük.

Az öreg hegy soha szebb képet nem látott.
 Magyar-dal folyta be a fényes világot,
 Magyar nevet kapott lelkes keresztségben
 És áldomást ittunk hű testvériségben
 Magyar és román szépen.

Rövid volt az idő; haza kellett jöni,
 A kies Magastól édes bucsut venni,
 De a szép ünnepért az ég is megáldott
 Sűrű záporával . . . A társaság ázott —
 De ám meg nem fázott!

